

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Головне управління освіти і науки Полтавської обласної держадміністрації
Відділ освіти Чорнухинської райдержадміністрації
Вороньківський НВК імені О. Д. Перелета
Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені М.В.Остроградського

КУЛЬТУРА І КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛІДЕРА

Полтава, 2012

Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера : матеріали обласного науково-практичного семінару, присвяченого 290-річчю з дня народження Г.С.Сковороди [укладачі : Л.В. Литвинюк, Т.О. Бондар]. – Полтава : ПОППО, 2012. – 84 с.

Матеріали, представлені у збірнику, розкривають погляди вчителів Полтавщини, керівників освіти різних ланок щодо піднесення культури та компетентності сучасного вчителя-лідера, а також рекомендації з їх розвитку в загальноосвітньому навчальному закладі, сформовані на основі досвіду власної діяльності педагогічних працівників.

Видання призначене для тих, хто причетний до педагогічної діяльності і зацікавлений у підвищенні ефективності роботи сучасної школи.

ЗМІСТ

ПРОГРАМА	4
СПИСОК УЧАСНИКІВ СЕМІНАРУ	6
РЕКОМЕНДАЦІЇ УЧАСНИКІВ ОБЛАСНОГО СЕМІНАРУ	12
<i>Литвинюк Л. В.</i> ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ.....	14
УЧИТЕЛІ-ЛІДЕРИ ЧОРНУХИНСЬКОГО РАЙОНУ	18
<i>Стасовська С. М.</i> ВОРОНЬКІВСЬКИЙ НВК: МИНУЛЕ І СЬОГОДЕННЯ	21
<i>Яненко Т. В.</i> МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСТВА В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	27
<i>Капуста Н.М.</i> УЧИТЕЛЬ-ЛІДЕР ФОРМУЄ УЧНЯ-ЛІДЕРА.....	31
<i>Біла І. О.</i> КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ЛІДЕРА.....	36
<i>Бикова Н. О.</i> МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСТВА В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ЛІЦЕЮ №11	40
<i>Куценко Г. Г.</i> КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛІДЕРА.....	45
<i>Липівець Н. В.</i> МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСТВА В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ ЗНЗ.....	48
<i>Москвич М. П.</i> ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	52
<i>Московець Л.П.</i> ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛІДЕРА	54
<i>Осовська С. Д.</i> КУЛЬТУРА І КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛІДЕРА.....	59
<i>Охріменко О. М.</i> СУЧАСНИЙ УЧИТЕЛЬ-ЛІДЕР: ДОСЛІДНИК ТА ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ	62
<i>Пляшник Л. С.</i> КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛІДЕРА.....	65
<i>Портяний Б. В.</i> МОЛОДИЙ ПЕДАГОГ – СУЧАСНИЙ ЛІДЕР	69
<i>Тарасенко Н. В.</i> ЛІДЕРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЛЮДИНИ ХХІ СТ.....	72
<i>Цимбалюк О. В.</i> «СИТУАЦІЯ УСПІХУ» ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРА.....	74
<i>Яненко Л. М.</i> ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ.....	78

ПРОГРАМА
обласного науково-практичного семінару
«Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера»

7.30-8.00	Реєстрація учасників семінару (Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М.В.Остроградського (м. Полтава, вул. Жовтнева, 64-ж))
8.00 – 11.00 Переїзд учасників семінару із Полтави до с. Вороньки	
10.00 – 10.50	Реєстрація учасників на базі Вороньківського навчально-виховного комплексу ім.О.Д.Перелета
11.00.–11.40	Кава-брейк (їдальня)
Робота семінару	
11.50 – 12.00	Відкриття семінару. Філософія Г.С.Сковороди і сучасні виховні та дидактичні практики <i>Кленко Сергій Федорович, д.філос.н., доцент, проректор з наукової роботи ПОІППО, завідувач кафедри філософії і економіки освіти</i>
12.00–12.10	Вітальне слово учасникам <i>Боровик Алла Григорівна, заступник голови Чорнухинської районної державної адміністрації</i>
12.10–12.25	Лідерство в освіті Чорнухинського району <i>Івашина Микола Миколайович ,начальник відділу освіти Чорнухинської райдержадміністрації</i>
12.25 – 12.40	Ми – нащадки Сковородинівської землі <i>Вітання від учнів Вороньківського НВК</i>
12.40–13.00	Презентація діяльності Вороньківського НВК ім. О.Д.Перелета з питань підвищення компетентності вчителів <i>Стасовська Світлана Миколаївна, директор Вороньківського НВК</i>
13.00–13.10	Модель розвитку лідерства в навчальному закладі <i>Яненко Тетяна Василівна, заступник директора з навчально-виховної роботи Вороньківського НВК</i>
13.10–13.20	Учитель-лідер формує учня-лідера <i>Капуста Наталія Миколаївна, вчитель української мови і літератури Вороньківського НВК</i>
13.20–13.30	Перерва
13.30–15.00 Регламент - 7 хв.	Дискусія
	Культура і компетентність у професійній біографії сучасного вчителя <i>Литвинюк Людмила Вікторівна, в. о. доцента кафедри філософії і економіки освіти ПОІППО, к. пед. н.</i>
	Компетентнісний портрет сучасного вчителя-лідера <i>Біла Ірина Олексіївна, викладач педагогіки Кременчуцького педучилища ім. А.С. Макаренка</i>

	<p>Моделі розвитку лідерства в педагогічному колективі ЗНЗ <i>Липівець Наталія Володимирівна, вчитель економіки Гадяцької гімназії імені Олени Пчілки</i></p> <p>Сучасний учитель-лідер: дослідник і творча особистість <i>Охріменко Олександр Михайлович, директор Федорівської ЗОШ Глобинського району</i></p> <p>Інформаційна компетентність учителя на сучасному етапі (з досвіду роботи) <i>Москвич Микола Петрович, заступник директора з науково-методичної роботи Великопавлівської спеціалізованої школи Зіньківського району</i></p> <p>Молодий педагог – сучасний лідер <i>Портяний Богдан Васильович, учитель географії та правознавства Комсомольського НВК ім. Л.І.Бугаєвської «ЗОШ I-III ст. – Ліцей»</i></p> <p>Лідерська компетентність як ключова складова життєвої компетентності людини ХХІ ст. <i>Тарасенко Наталя Володимирівна, учитель початкових класів Кременчуцького ліцею № 11</i></p> <p>Професійно-особистісна культура сучасного вчителя-лідера <i>Московець Людмила Павлівна, викладач психолого-педагогічних дисциплін Кременчуцького педучилища ім. А.С. Макаренка</i></p> <p>Компетентності сучасного вчителя-лідера <i>Куценко Галина Григорівна, вчитель англійської мови Лубенської спеціалізованої школи №6</i></p> <p>Технології формування лідерської компетентності вчителя <i>Яненко Людмила Михайлівна, заступник директора з навчально-виховної роботи Круподеринської ЗОШ Оржицького району</i></p> <p>Компетентнісний портрет сучасного вчителя-лідера <i>Пляшник Людмила Сергіївна, заступник директора з навчальної роботи Миргородської ЗОШ ім. Панаса Мирного</i></p> <p>Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера <i>Осовська Світлана Дмитрівна, заступник директора з науково-методичної роботи Великобагачанської ЗОШ</i></p>
Підсумкове засідання	
15.00–15.10	Ухвалення рекомендацій семінару
15.10–15.20	Загальне фото учасників семінару
Подорож Сковородинівським краєм	
15.20–15.50	Переїзд до с. Чорнухи
15.50–16.50	Відвідування музею Г.Сковороди
16.50–17.20	Переїзд до с. Вороньки
17.20–18.00	Вечеря (Вороньківський НВК, їдальня)
18.00–21.00	Переїзд учасників семінару до м. Полтави

СПИСОК УЧАСНИКІВ СЕМІНАРУ
«Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера»
 (Вороньківський НВК імені О.Д.Перелета, 26.04.2012 р.)

В. Багачанський р-н	
	Осовська Світлана Дмитрівна, Заступник директора з наукової роботи Великобагачанської ЗОШ І-ІІІ ст.
Гадяцький р-н	
	Липівець Наталія Володимирівна, Вчитель економіки Гадяцької гімназії імені Олени Пчілки
Глобинський р-н	
	Охріменко Олександр Михайлович, Директор Федорівської загальноосвітньої школи І- ІІІ ступенів
Гребінківський р-н	
	Лисенко Микола Андрійович, Директор Тарасівської ЗОШ І-ІІІ ст.
Зіньківський р-н	
	Москвич Микола Петрович, Заступник директора з науково-методичної роботи, вчитель трудового навчання Великопавлівської СШ І-ІІІ ст.
Карлівський р-н	
	Полтавська Людмила Петрівна, Заступник директора з НМР Карлівської гімназії імені Н.Герасименко
Козельщинський р-н	
	Гладка Світлана Миколаївна, Вчитель історії Хорішківської ЗОШ І-ІІІ ст. імені М.В.Остроградського

м. Комсомольськ	
	Портяний Богдан Васильович, Учитель географії та правознавства Комсомольського навчально-виховного комплексу ім. Л.І.Бугаєвської «ЗОШ І-ІІІ ст. – Ліцей»
м. Кременчук	
	Маркевич Віта Анатоліївна, Заступник директора з наукової роботи Кременчуцького ліцею № 11
	Біла Ірина Олексіївна, Голова циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін, викладач педагогіки Кременчуцького педагогічного училища ім.А.С. Макаренка
	Московець Людмила Павлівна, Викладач психолого-педагогічних дисциплін, магістр практичної психології Кременчуцького педагогічного училища ім.А.С. Макаренка
	Тарасенко Наталя Володимирівна, Учитель початкових класів Кременчуцького ліцею №11
Лохвицький р-н	
	Ігнат'єва Наталія Анатоліївна, Учитель української мови та літератури Лохвицької ЗОШ І-ІІІ ст. №2
м. Лубни	
	Куценко Галина Григорівна, Вчитель англійської мови Лубенської спеціалізованої школи №6
Лубенський р-н	
	Твердоступ Марина Юріївна, Завідуюча РМК відділу освіти Лубенської РДА

Машівський р-н	
	Гулак Ірина Борисівна, Завідувачка РМК відділу освіти Машівської РДА
м. Миргород	
	Пляшник Людмила Сергіївна, Заступник директора з навчальної роботи Миргородської ЗОШ І-ІІІ ст. № 1 імені П.Мирного
Миргородський р-н	
	Омельяненко Валерій Миколайович, Учитель географії Біликівської ЗОШ І-ІІІ ступенів.
Н.Санжарський р-н	
	Сергєєва Людмила Олександрівна, Методист загальної середньої освіти Новосанжарського РМК
Оржицький р-н	
	Яненко Людмила Михайлівна, Заступник директора з навчально-виховної роботи Круподеринської ЗОШ І-ІІІ ст.
м. Полтава	
	Цимбалюк Олена Вікторівна, Заступник завідуючої ММК управління освіти Полтавського міськвиконкому, завідувача центром освітніх інноваційних технологій ММК
	Олійниченко Валентина Олександрівна, Директор Полтавської ЗОШ І-ІІІ ст. №11 Полтавської міської ради

Полтавський р-н	
	Рощак Юлія Василівна, Методист РМК відділу освіти Полтавської РДА
Пирятинський р-н	
	Новикова Любов Григорівна, Заступник директора з НВР Пирятинської ЗОШ І-ІІ ст. №1
Решетилівський р-н	
	Каленіченко Анатолій Григорович, Директор Потічанської ЗОШ І-ІІ ступенів
Семенівський р-н	
	Лопата Іван Іванович, Заступник директора з науково-методичної ро-боти Семенівського НВК №1 ім.М.Хорунжого
Чутівський р-н	
	Курінна Катерина Михайлівна, Завідуюча РМК відділу освіти Чутівської РДА
Чорнухинський р-н	
	Боровик Алла Григорівна, Заступник голови районної державної адміністрації
	Івашина Микола Миколайович, Начальник відділу освіти райдержадміністрації

	Загреба Тамара Василівна, Завідувачка РМК відділу освіти
	Касяненко Олександра Терентіївна, Методист районного методичного кабінету відділу освіти
	Завгородній Павло Павлович, Голова райкому профспілки працівників освіти і науки України
	Стасовська Світлана Миколаївна, Директор Вороньківського НВК імені О.Д.Перелета
	Яненко Тетяна Василівна, Заступник директора з навчально-виховної роботи Вороньківського НВК ім. О.Д.Перелета
	Капуста Наталія Миколаївна, Вчитель української мови і літератури, вчитель-лідер Вороньківського НВК ім.О.Д.Перелета
	Косенко Ганна Григорівна, Вчитель біології, вчитель-лідер Вороньківського НВК ім. О.Д. Перелета
	Саражин Любов Андріївна, Директор Чорнухинської ЗОШ І-ІІІ ст. ім.Г.С.Сковороди

ПОШПО ім.М.В.Остроградського	
	Клепко Сергій Федорович, д. філос. н., проректор з наукової роботи ПОШПО, завідувач кафедри філософії і економіки освіти ПОШПО
	Гетало Володимир Петрович, к. екон. н., доцент, ректор Полтавського інституту МАУП, в.о. проф. кафедри філософії і економіки освіти ПОШПО
	Нічуговська Лілія Іванівна, д.пед.н., к.екон.н., проф. кафедри вищої математики і фізики ПУСКУ, проф. кафедри філософії і економіки освіти ПОШПО
	Шейко Сергій Володимирович, к. філос. н., проф., завідувач кафедри філософії, психології та педагогіки Полтав-ської державної аграрної академії, проф. кафедри філософії і економіки освіти ПОШПО
	Литвинюк Людмила Вікторівна, к. пед. н., в. о. доцента кафедри філософії і економіки освіти ПОШПО
	Бондар Тетяна Олексіївна, к. філос. н., в. о. доцента кафедри філософії і економіки освіти ПОШПО
	Тимошенко Марія Іванівна, лаборант кафедри філософії і економіки освіти ПОШПО
	Іщенко Лариса Миколаївна, методист Центру педагогічних інновацій та інформації ПОШПО

**Головне управління освіти і науки
Полтавської обласної державної адміністрації
Відділ освіти Чорнухинської райдержадміністрації
Вороньківський НВК імені О. Д. Перелета
Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної
освіти імені М.В.Остроградського**

**РЕКОМЕНДАЦІЇ УЧАСНИКІВ ОБЛАСНОГО СЕМІНАРУ
«КУЛЬТУРА І КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО
ВЧИТЕЛЯ-ЛІДЕРА»**

Запровадження компетентнісного підходу до реалізації завдань сучасної системи освіти, варіативність визначень понять «компетентність» і «культура» та множинність представлених у науковій літературі їх класифікацій актуалізують питання визначення основних компетентностей і видів культури, необхідних для забезпечення ефективної діяльності сучасного вчителя.

З метою спрямування роботи загальноосвітніх навчальних закладів і діяльності педагога з професійного самовдосконалення на розвиток його спеціальних і загальних компетентностей, експертної, технологічної, ораторської, комунікативної культур і для актуалізації досвіду керівників шкіл з управління зазначеним процесом учасники семінару рекомендують:

Районним (міським) методичним кабінетам :

- сфокусувати методичну роботу на формуванні вчителів-лідерів району (міста). З цією метою популяризувати досвід кращих педагогів району, області, країни, світу у впровадженні сучасних та інноваційних педагогічних технологій і стратегій навчання; досвід керівників загальноосвітніх навчальних закладів району (міста) щодо розвитку компетентностей сучасного вчителя-лідера;
- використати досвід експериментального впровадження технології формування лідерської компетентності учнів, моделей активних шкіл та шкіл майбутнього;
- стимулювати вивчення педагогами філософської та педагогічної спадщини Г.Сковороди шляхом проведення педагогічних читань,

конференцій, семінарів, організації з учителями науково-дослідницької діяльності.

Загальноосвітнім навчальним закладам:

- спрямувати науково-методичну роботу на розвиток професійних і загальних компетентностей, експертної, технологічної, ораторської та комунікативної культур сучасного вчителя, необхідних для розвитку шкіл як активних шкіл та шкіл майбутнього;
- сприяти участі педагогів у конкурсі «учитель-новатор», участі у професійних асоціаціях педагогів, їх експериментальній та публікаційній діяльності.

Полтавському обласному інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського:

- поширити досвід і технологію проведення Всеукраїнського експерименту «Формування лідерської компетентності в інноваційному суспільстві: експеримент і практика» для його впровадження у ЗНЗ;
- продовжити роботу щодо дослідження проблеми розвитку та методик оцінювання лідерства в освіті шляхом укладання довідника «Учителі-лідери Полтавщини».

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

*«Чим ширша своєю діяльністю людина,
тим даліше після її смерті шириться пам'ять про неї»
Павло Тичина.*

Григорій Савич Сковорода – видатний український педагог, філософ, поет. Його творча спадщина, долаючи століття, не втрачає своєї актуальності. І нині педагогічні погляди Григорія Сковороди залишаються підґрунтям для розвитку сучасної освіти.

Аналіз епістолярної спадщини видатного педагога розкриває його думки щодо важливості навчання і виховання для особистості. Зокрема, простежується його позиція стосовно постійного збагачення знаннями. Так, у листі до свого улюбленого учня Михайла Ковалинського він наводить слова римського письменника Плінія-старшого: «Втрачений той час, який ти не використав на навчання» [1]. Низка порад щодо самостійного здобуття знань представлена в інших листах, написаних Г.Сковородою :

- «Знаходь годину і щоденно потроху, але обов'язково і саме щоденно, підкидай в душу, як у шлунок, слово або вислів і немов до вогню підкидай потроху поживи, щоб душа живилась і росла, а не пригнічувалась. Чим повільніше будеш вивчати, тим плодотворніше навчання. Повільна постійність нагромаджує кількість більшу від сподіваної» [4];

- «Хто помірно, але постійно вивчає предмети (...), тому навчання – не труд, а втіха. Хто думає про науку, той любить її, а хто любить її, той ніколи не перестає учитись, хоча б зовні він і здавався бездіяльним»;

- «Найкраща помилка та, яку допустив при навчанні» [8]

Григорій Сковорода відстоював позицію свідомого засвоєння знань, наголошуючи на множинності способів його отримання: книжки, пояснення вчителя, а головне – власна активність у пізнанні навколишнього світу. Педагог дає поради дітям, як працювати із книгою. «Зокрема, він радить робити три види виписок із прочитаних книг: короткі виписки, замітки, історичні виписки» [7].

Педагог акцентує на важливості мотивації учнів до здобуття знань, бо «без бажання все важке, навіть найлегше» [4].

Досягти успіху в навчанні, на думку Г. Сковороди, можна, якщо правильно дозувати матеріал, викладати його доступно, ясно, точно, використовувати наочність, пов'язувати теорію з практикою, із життям.

Григорій Савич високо цінував такі методи навчання, як лекція, розповідь, розмова, бесіда [6]. Він проводив заняття серед природи. Навчаючи учнів мислити, спонукав їх до роздумів про право людини на свободу, щастя та гідний спосіб життя.

Обстоював рідну мову в школах, радив вивчати граматику, літературу, математику, фізику, хімію, логіку, іноземні мови, механіку, музику, філософію, медицину та інші науки [6].

Не менш цінними для сьогодення є думки філософа-педагога про виховання. Усе суспільне зло він вбачає у відсутності належного виховання. Метою зазначеного процесу Г.Сковорода вважає формування людини скромної, вдячної, справедливої, працьовитої, щирої, людяної, із силою волі.

Важливе значення у цьому відводить учителю, проте наголошує в першу чергу на родинному вихованні. «Роль батьків, а власне — главизна виховання єсть: 1) благо родить; 2) сохраниць птенцеви младоє здравіє; 3) научить благодарности — Благо родить и благо научить[5]. Зневажливо порівнює із зозулями матерів і батьків, котрі перекладають виховання своїх дітей на інших.

Б.В. Год, досліджуючи філософсько-педагогічну спадщину Григорія Савича, дійшов висновку, що Г. Сковорода «обґрунтував засадничий педагогічний принцип – виховання дитини на основі її життєвого покликання. Основними завданнями виховного процесу він уважав усебічний розвиток особистості на основі виявлення і розвитку її задатків, здібностей, створення умов для життєвого та професійного самовизначення вихованців; збереження і зміцнення морального, фізичного, психічного здоров'я дитини; виховання її як вольової, вільної особистості, здатної зробити самостійний вибір і приймати відповідальні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях; формування потреби в навчанні й здатності до нього впродовж усього життя» [2].

Г.С.Сковорода був прихильником гармонійного виховання, розуміючи його як єдність розумового, фізичного, морального і естетичного виховання [9].

На думку Г.Васяновича, правильний шлях до морального виховання особистості Григорій Сковорода вбачав у праці і вдячності. «Із невдячності – сум, туга й спрага, зі спраги – заздрощі, із заздрощів –

лестощі, крадіжки, злодійство, кровопролиття й уся безодня беззаконь» [1].

У виховній діяльності пропонував використання різноманітних методів виховання (бесіди, роз'яснення, поради, приклади, радив виховувати переконанням, привчанням до критичного аналізу своїх вчинків, дотримуванням режиму тощо).

На думку філософа-педагога, слово у спілкуванні вчителя з учнем є найбільш потужною силою, що впливає на формування моральних якостей особистості.

У педагогічній спадщині Григорія Савича особливо цінним є осмислення призначення вчителя в суспільстві. Завдання кожного педагога він вбачає в тому, щоб навчити простих людей пізнавати себе, допомагати виявляти й розвивати природні здібності,

Учитель, безумовно, має любити дітей, у чому і полягає вчительське щастя: «Начало всему и вкус есть любовь. Как пища, так и наука не действительна от нелюбимаго» [10]. Водночас педагог повинен мати ґрунтовні знання, «для чого треба «долго самому учиться, если хочешь учить других», любити науку й постійно вивчати її, не зупиняючись у своєму вдосконаленні, бо «хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестає учитись...»[10].

Вагомим внеском Григорія Сковороди у педагогічну науку є розвиток ідей гуманізму. «Він розкрив цей принцип як розуміння вихователем думок, переживань і прагнень дитини, віру у благородне особистісне начало та в силу виховання». Реалізація його можлива лише «за умови, коли вихователь виявлятиме високу чуйність і повагу до вихованця» [3].

Отже, педагогічні погляди Г. Сковороди не втрачають своєї актуальності для сучасних виховних і дидактичних практик.

Література

1. Васянович Г. Григорій Сковорода – філософ і педагог / Г. Васянович // Вісник Львів. ун-ту. – Серія педагогічна. – 2004. – Вип.18. – С. 239–251 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

2. Год Б.В. особливості формування “істинної” людини в філософсько-педагогічній спадщині г. Сковороди / Б.В.Год // Науковий вісник України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://visnyk.com.ua/stattya>

3. Ідея народності та природовідповідності виховання Г. Сковороди [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://socgum.mdpu.org.ua>

4. Листи до М. Ковалинського // Григорій Сковорода. Повне зібрання творів : у 2-х т. — К., 1973. — Т. 2. — 576 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://litopys.org.ua/skovoroda/skov211.htm>

5. Мельник В.В. Педагогічні погляди Г.С. Сковороди // В.В.Мельник, В.Н.Мельник [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N157/N157p100-103.pdf

6. Міхеєва Л.В. - Історія педагогіки і загальної педагогіки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://bookdn.com/book_228.html.

7. Освітня діяльність і педагогічні погляди Григорія Сковороди [Електронний ресурс]. — Режим доступу : ip-radio.dyndns.biz

8. Попова О. Проблеми виховання і навчання у творчості Григорія Сковороди / О. Попова, О. Давидова [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukrlife.org/main/evshan/pedag.pdf>

9. Проблема щастя людини та гармонійного розвитку в творчості Г.С.Сковороди. Висвітлення шляхів запобігання бідності // Поліщук В.А. Історія соціальної педагогіки та соціальної роботи. Курс лекцій / В.А. Поліщук, О.І. Янкович : ТДПУ, Тернопіль, 2009.— 256 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-5120.html>

10. Українська педагогіка в персоналіях — XIX століття : [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, у двох книгах] / за редакцією О.В. Сухомлинської. - К. : «Либідь», 2005, кн. 1.— С. 198–207.

УЧИТЕЛІ-ЛІДЕРИ ЧОРНУХИНСЬКОГО РАЙОНУ

Андрущенко Лідія Андріївна – учитель початкових класів Кізлівської ЗОШ I-III ступенів, старший учитель. Досконало володіє ефективними формами і методами організації навчально-виховного процесу. Використовує передові педагогічні технології навчання та виховання. Її учні мають міцні знання, є призерами районного етапу Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика. Лідія Андріївна – переможець районного конкурсу «Учитель року», голова профспілкового комітету школи. Андрущенко Л.А. користується авторитетом серед батьків і громадськості села.

Галушко Алла Миколаївна – 23 роки навчає дітей рідної мови, вчитель-методист Чорнухинської ЗОШ I-III ступенів, активно працює над проблемою «Розвиток пізнавальної активності та творчо-пошукової діяльності школярів шляхом використання сучасних технологій навчання на уроках української мови та літератури».

З 2001 року займається з учнями дослідницькою роботою в Малій академії наук. Її учениця була призером обласного конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт. Під керівництвом Алли Миколаївни учні виступають на Сковородинівських святах і конференціях, вони є активними учасниками III Всеукраїнської філософської історико-краєнавчої конференції «Пізнай себе, свій рід, свій нарід», за що нагороджувалися грамотами Харківської облСЮТур.

Два учні стали переможцями районного етапу Всеукраїнської історико-етнографічної експедиції учнівської та студентської молоді «Україна вишивана». Алла Миколаївна проводить відкриті заняття, години спілкування. Активно співпрацює з кафедрою української літератури

Переяслав-Хмельницького педуніверситету ім. Г.С. Сковороди, охоче ділиться досвідом роботи зі студентами – філологами. Галушко А. М. – неодноразовий учасник професійних конкурсів, виставок, ярмарок педтехнологій.

Крекотень Ніна Петрівна – учитель-методист історії Чорнухинської ЗОШ I-III ступенів ім. Г.С.Сковороди.

Ефективно працює з обдарованими учнями, вони є призерами та лауреатами обласного етапу

Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт членів МАН, предметних олімпіад. Активний учасник методичного об'єднання, проводить відкриті уроки, є наставником молодих колег.

Пошуковий загін «Пам'ять», яким керує Ніна Петрівна, був лауреатом обласних конкурсів «Збережемо пам'ять про подвиг» та «Шляхами подвигу і слави», переможцем обласних зльотів юних краєзнавців.

Юні історики беруть участь в обласній краєзнавчій експедиції «Пізнай свою країну». Автори відзначені грамотами Головного управління освіти і науки Полтавської облдержадміністрації та обласного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

Кикоть Любов Іванівна – вчитель математики Гілецької загальноосвітньої школи I-III ступенів, вчитель вищої кваліфікаційної категорії, старший учитель. Науково-методична проблема, над розв'язанням якої працює вчитель, – використання активних форм і методів навчання, інтерактивні форми роботи. Лауреат районного конкурсу «Вчитель року – 2010». Її учні – учасники районних олімпіад. У своїй роботі Любов Іванівна використовує інтерактивні методи навчання, проводить тренінгові заняття. Кикоть Л.І. – учасник творчої групи по впровадженню інтерактивних форм навчання.

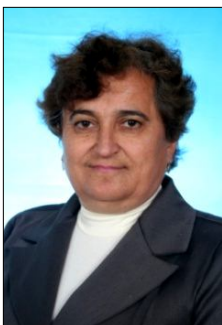
Маслак Світлана Миколаївна – вчитель світової літератури та російської мови Гілецької загальноосвітньої школи IX–XIII ступенів, учитель вищої кваліфікаційної категорії, старший учитель. Науково-методична проблема, над якою працює Світлана Миколаївна – формування творчої особистості засобами художнього слова з широким впровадженням інтерактивних форм навчання, керівник творчої групи по впровадженню інтерактивних форм навчання. Керівник театру-студії «Мандрівний театр». Предмет викладає за методикою «Урок + театр», застосовує особистісно орієнтоване навчання. Її учні – лауреати оглядів драматичних колективів, літературних конкурсів та учасники районних олімпіад.

Сова Марія Дмитрівна – учитель математики Чорнухинської ЗОШ I-III ступенів, керівник районного методичного об'єднання.

Переможець конкурсів фахової майстерності «Учитель року», «Класний керівник року».

Підготувала призерів III етапу Всеукраїнської олімпіади з математики, її учень брав участь у IV етапі олімпіади. Щороку вихованці Марії Дмитрівни є призерами районних олімпіад.

Стеценко Марія Дмитрівна – учитель-методист музики Чорнухинської ЗОШ I-III ступенів, відмінник народної освіти України, нагороджена знаком «Василь Сухомлинський». Педагогічний стаж 35 років.

Проект «Весільний обряд на Чорнухинщині» став фіналістом III Всеукраїнського конкурсу благодійних проектів «Добро починається з тебе», нагороджений

дипломом.

Екологічна агітбригада «Джерело» під керівництвом М.Д. Стеценко 2 рази представляла нашу область на Всеукраїнському конкурсі екологічних агітбригад у м. Києві. Дев'ять разів учні були лауреатами обласних конкурсів.

Марія Дмитрівна Стеценко – керівник академічного хору працівників освіти Чорнухинського району.

Швець Ніна Григорівна – вчитель біології Білоусівської ЗОШ I-II ступенів, нагороджена знаком «В. Сухомлинський», депутат районної ради.

Під керівництвом Ніни Григорівни активно і результативно працює шкільне наукове товариство натуралістичного напрямку «Паросток». 5 авторів стали переможцями і призерами обласного етапу конкурсів, 7 учнів – районного.

Матеріали за результатами організації науково-дослідницької діяльності школярів надруковані в «Методичному віснику» обласного еколого-натуралістичного центру «Дослідницька робота юних», всеукраїнському науково-художньому журналі для дітей та юнацтва «Паросток», всеукраїнському журналі «Жінка».

ВОРОНЬКІВСЬКИЙ НВК: МИНУЛЕ І СЬОГОДЕННЯ

*Школо моя, рідна школо,
казка тепла й доброти.
Стежка від тебе хрещата
В'ється в далекі світи...*

Кожна людина має родовідне дерево, родовідну пам'ять. Своєю історичною пам'яттю, родом сильний і Вороньківський НВК ім.О. Перелета, адже виплекав не одне покоління випускників.

Основні дати з історії школи

1935 р.	після відповідної перебудови двохповерхового приміщення провіантських складів, було відкрито Вороньківську школу;
1959 р.	учитель Середа Дмитро Панасович був делегатом з'їзду вчителів Української РСР від педагогів Полтавщини
1969 р.	Вороньківській школі присвоєно ім'я її випускника Героя Радянського Союзу, лауреата Ленінської премії Олексія Дмитровича Перелета
1973 р.	Школа гостинно зустріла своїх учнів уже в новому приміщенні
1985 р.	на території школи встановлено бюст Героя Радянського Союзу О.Д. Перелета.
2001 р.	Вороньківську середню школу імені Героя Радянського Союзу було реорганізовано у Вороньківський навчально – виховний комплекс «Школа – дитсадок».

Директори школи: Г. П. Сімперович., Г. В. Сомко, Г. О. Приліпко, М. М. Майборода, М. І. Гребеник, В. С. Буць, В. М. Маровді, В. І. Стасовський, С. М. Стасовська.

Відомі випускники: Герой Радянського Союзу, лауреат Ленінської премії О.Д. Перелет, Герой Радянського Союзу, підполковник запасу, льотчик штурмового авіаполку О.М. Батієвський, Герой Соціалістичної праці С.Я. Марченко, академіки: Д.М. Чепур, М.І. Довгошей, Д.Т. Тарасенко, заслужений зоотехнік УРСР М.М. Кисіль, кандидати наук різних сфер народного господарства М.І. Лябах, І.В. Дараган, В.О. Мотузний, О.А. Чалий, депутат Верховної Ради України другого та четвертого скликань М.В. Карнаух.

Діяльність Вороньківського НВК:

Вороньківський навчально-виховний комплекс імені Героя Радянського Союзу О.Д. Перелета знаходиться на території Вороньківської сільської Ради. До структури закладу входять дошкільний підрозділ, початкова, середня та старша школа. Учнями НВК є діти з навколишніх сіл: Вороньки, Пізники, Діброва, Красне, Хейлівщина, Олександрівка, Чаплина, Архипівна Чорнухинського та Лохвицького районів.

77 років біографії — це ціле життя вчителів і учнів, батьків у спільній праці, творчості, пошуках, роздумах.

Спираючись на досвід попередніх поколінь, нинішні вчителі, значна частина яких є випускниками Вороньківської школи, й учні продовжують розвивати та зміцнювати традиції НВК. Сьогодні Вороньківський навчально-виховний комплекс — школа гармонії, творчості та радості навчання.

З 1985 року по нинішній час педагогічний колектив навчальний заклад очолює випускниця цієї ж школи, відмінник народної освіти Стасовська Світлана Миколаївна.

Педагогічний колектив Вороньківського НВК імені Героя Радянського Союзу О.Д. Перелета переконаний, що якісні зміни освітньої системи неможливі без інноваційної діяльності, яка спонукає всіх учасників навчально-виховного процесу переосмислити свої дії, спрямувати всю роботу на перспективу, а також дає можливість поставити особистість дитини в центр всієї діяльності.

Напевно, саме тому під час набуття школою нового статусу в 2004 році навчально-виховний комплекс було вироблено генеральну ідею освітнього закладу — школа гармонії, творчості та радості навчання.

Вороньківський НВК – це освітній комплекс неперервної освіти, який включає дошкільний підрозділ «Веселка», де виховуються 24 дитини та загальноосвітню школу, в якій навчаються 114 учнів.

Навчально-виховний процес в закладі здійснює творчий педагогічний колектив, в якому налічується 24 педагоги, з яких :

12 – вчителів вищої категорії; 7–1-ї категорії; 1–2-ї категорії;

4 – спеціалісти. 1 учитель має звання «Учитель-методист», 6 учителів мають звання «Старший учитель».

Основними елементами забезпечення навчально-виховного процесу є:

- ✓ медичне забезпечення (санітарно – гігієнічний режим, здоров'я і фізичний розвиток дітей, режим і якість харчування, проведення лікувально-профілактичних засобів);

- ✓ матеріально-технічне забезпечення;

- ✓ навчально-методичне забезпечення;

- ✓ інформаційне забезпечення;

- ✓ психологічне забезпечення;

- ✓ охорона праці і безпека життєдіяльності.

Необхідність приведення у відповідність до вимог часу професійно компетентнісного рівня вчителя зумовило перегляд головних завдань і напрямків навчально-методичної роботи, яка є однією з умов підвищення інноваційної культури педагогів.

Головне завдання методичної служби – підвищення професійної майстерності вчителів, створення умов для реалізації лідерських якостей вирішувалося через концентрацію зусиль педагогічного колективу на єдиній науково-методичній проблемі «Від інноваційного змісту і технологій освіти через педагогічну майстерність вчителя до формування особистості учня та підготовки його до життя в сучасних умовах».

У Вороньківському НВК діють 4 методоб'єднання: м/о вчителів початкових класів, м/о вчителів суспільно-гуманітарних дисциплін, м/о вчителів природничо – математичного циклу та м/о класних керівників.

У закладі функціонують дві творчі групи педагогів, які працюють над проблемами:

- Проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу;

- Інноваційні технології в організації роботи з учнями.

Усвідомлення того, що учитель є організатором освітнього процесу, мета якого пробудити і підтримати прагнення дітей до

пізнання, спонукало педагогічний колектив шукати шляхи підвищення інтересу учнів до навчання, органічно поєднувати зміст, методи, форми, прийоми і засоби, які ставлять дитину в умови суб'єкта творчої діяльності та забезпечують формування її особистості як дослідника. Ось уже 8 років науково-методичною радою НВК упроваджується програма «Юне обдарування». Обдаровані учні постійно залучені до освітнього процесу через системне використання різноманітних видів урочної та позаурочної діяльності. Учителю для обдарованих дітей – це особливий педагог, це, безумовно, учитель-лідер, професійну компетентність якого можна визначити як інтегративну професійну якість, що виявляється через готовність і здатність реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості та ін.) для успішної, творчої, продуктивної діяльності, здатний створити атмосферу взаєморозуміння, співпраці, спільної творчості.

Ефективність роботи з обдарованими учнями в НВК засвідчують показники призових місць на районних олімпіадах і конкурсах – захистах науково – дослідницьких робіт, 2 учні відзначені дипломами обласного конкурсу МАН; 2 учні є призерами та один – лауреатом Всеукраїнських конкурсів.

У 2012 році учениця 10 класу стала призером обласної олімпіади з української мови.

Учні НВК є активними учасниками МАН, їх наукові роботи отримують призові місця не тільки на районному, обласному, а й Всеукраїнському рівні, НВК пишається здобутками своїх учнів Ільїна Ю., який два роки поспіль був переможцем Всеукраїнського етапу конкурсу – захисту науково-дослідницьких робіт. Кудрика А. – призера Всеукраїнського форуму учнівської та студентської молоді «Дотик природи», учасника Міжнародного етапу конкурсу «Інтел-еко 2011» в Україні

Учні НВК – переможці районних предметних олімпіад (у цьому році переможцями стали 10 школярів, призерами – 6), учениця школи стала призером обласної олімпіади з української мови. Вихованці НВК постійні учасники Міжнародного конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика, із задоволенням беруть участь в Міжнародних інтерактивних конкурсах «Кенгуру», «Колосок», Всеукраїнських акціях і конкурсах, експедиціях екологічного, природничого, історико-географічного, народознавчого, краєзнавчого характеру.

Науково-методична рада НВК об'єднала педагогів, які готові були відійти від традиційних форм методичної роботи і впроваджувати нові:

творчі лабораторії, методичні ринги, презентації творчих учителів тощо, працюючи під девізом: «Навчаючи–навчаємось». Як наслідок, починаючи з 2007 року педагоги НВК стали переможцями та призери районних конкурсів «Учитель року», «Класний керівник року». Заступник директора Яненко Т.В. стала лауреатом Всеукраїнського конкурсу видавництва «Шкільний світ», «Панорама творчих уроків».

Саме такі вчителі-лідери спонукають своїх колег до виявлення власних лідерських якостей.

Нові зміни у сфері освіти, пов'язані з використанням широкого спектру МЕДІА-засобів, не залишилися поза увагою навчального закладу. У 2005 році 15 учителів та 30 учнів НВК пройшли навчання за програмою факультативного курсу «Прикладна інформатика» спільного проекту МОН, ПРООН, ВАКК «Розвиток доступу до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій населення України на основі партнерства між школами та комп'ютерними центрами в Україні» в рамках міжнародного освітнього проекту АРТЕСН-Україна, що створило умови для формування необхідного світогляду, типу мислення і інформаційної культури, накопичення власного досвіду практичної діяльності в галузі комп'ютерних та інформаційних технологій.

Сучасна школа вимагає переосмислення підходів до виховання, оновлення змісту, форм і методів духовного становлення особистості на основі життєтворчості учня, створення сприятливих умов для зростання його особистості, самореалізації у різних видах діяльності.

Намагаючись знайти нові, нестандартні шляхи розв'язання цієї проблеми, педагогічний колектив школи створив і реалізує модель виховної системи зростання особистості, де значна увага приділяється вихованню людини як творця свого життя, оволодінню кожним учнем мистецтвом своєї життєвої стратегії та культурою самовизначення. Одним із пріоритетних напрямів своєї діяльності визначено створення комфортного виховного середовища, де враховуються інтереси і запити всіх учасників навчально-виховного процесу, які виявляють особистісно-розвивальну взаємодію.

Методична робота щодо виховного процесу в НВК здійснюється шляхом використання активних форм роботи: семінарів-практикумів, презентацій інноваційних виховних технологій, педрад-консиліумів, тематичних педрад, моделювання і проектування виховного впливу, моніторингу виховної діяльності (анкетування, тестування, взаємовідвідування виховних заходів), тематичних тижнів, ярмарків педагогічних ідей і технологій, розробки методичних рекомендацій на

допомогу класним керівникам, індивідуальних співбесід щодо організації виховного процесу.

У школі забезпечується розвиток здібностей, учні залучаються до творчої діяльності, до науково-дослідницької діяльності через наукове товариство «Оріон», пропагується спорт, ефективно працює учнівське самоврядування. Шкільне самоврядування у НВК представлене учнівським комітетом, до якого входять центри навчання та творчості, дисципліни і порядку, культури та відпочинку, роботи з молодшими школярами, спорту і туризму, преси та інформації. Раз на місяць відбувається засідання учнівського комітету, на якому розглядаються питання навчання і поведінки учнів, підбиваються підсумки, заслуховуються звіти центрів та аналізуються плани на наступний місяць. Щопонеділка відбувається загальношкільна лінійка.

Кредо педагогічного колективу «Школа і родина – сім'я єдина» Забезпечення добровільного партнерства й корисної співпраці дітей, батьків і учителів в реалізації навчально-пізнавальних, морально-виховних, творчих інтересів дітей у навчальному закладі реалізовується шляхом упровадженням технології родинного виховання.

Ініціатором і керівником впровадження цієї технології є заступник директора з навчально-виховної роботи Кіріченко В.В., досвід якої з цього питання висвітлений в навчально-методичному посібнику «Всеполтавський посвіт школи-родини». Досвід впровадження даної технології свого часу був схвалений Міністерством освіти і науки України

У практичній виховній співпраці з батьками використовуються як традиційні, так і нетрадиційні форми роботи, класними керівниками проводяться індивідуальні і групові консультації, організовано телефони довіри для батьків. Спільно з батьківським комітетом проводяться презентації класних родин, що дозволяє підвищувати рівень культури спілкування дітей і батьків, поширювати кращий досвід сімейного виховання. Традицією Вороньківського НВК є проведення батьківських субот, родинних свят, днів відпочинку та спортивних вечорів. У цьому навчальному році запровадили проведення нетрадиційних батьківських зборів разом з учителями та учнями.

Така робота спонукає батьків до тісної співпраці з класними керівниками, надання допомоги в корекції поведінки учнів, участі в підготовці та проведенні виховних заходів.

До послуг школярів спортивна та хореографічна зали, майстерні по дереву та по металу, кабінети хімії та фізики, комп'ютерний клас, шкільна бібліотека, спортивний та ігровий майданчики, шкільна їдальня.

Тільки завдяки колективу працівників школи, людей відданих своїй справі, творчому пошуку за цей час колектив школи пройшов шлях від інтуїтивного бажання створити новий сучасний навчальний заклад до авторської унікальної моделі НВК, яка має свій особливий імідж.

Родзинкою закладу є зелені куточки, міні – клумби, наповнені різними видами кімнатних рослин.

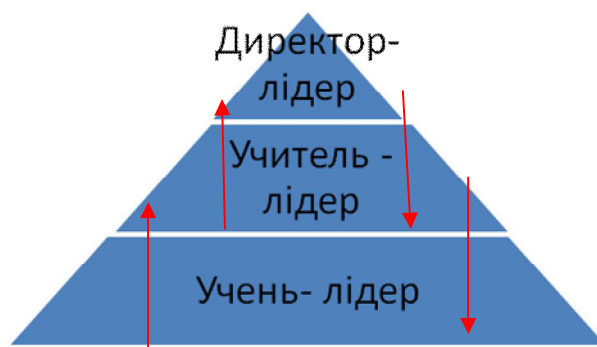
Яненко Т.В.

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСТВА В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Е сучасних умовах розбудови й оновлення всіх сфер суспільного життя в Україні особливо актуальною постає проблема лідерства, адже суспільство потребує лідерів, які здатні об'єднати навколо себе людей для досягнення поставленої мети та сприяти його моральному розвитку.

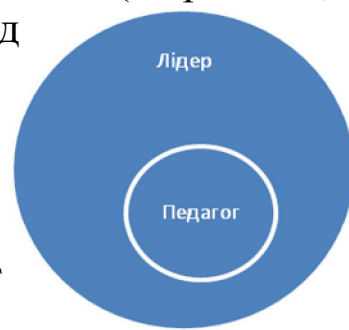
Питання лідерства розглядали і зарубіжні, і вітчизняні науковці. Для нас близьким є тлумачення лідерства В. Ізмагурової, котра трактує його як спосіб організації свого життєвого простору таким чином, щоб «у ньому хотілося жити та розвиватися не тільки тобі, але й іншим» .

Саме таку модель розвитку лідерства і прагнуть створити у нашому навчальному закладі. У моделі кожна підструктура органічно поєднується одна з одною і здійснює взаємний вплив.

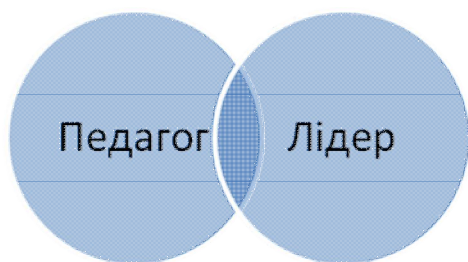

Розглянемо детально підструктуру вчитель-лідер – учень-лідер. Кожен із учасників навчального процесу є активним мотиватором лідерства іншого. Свій успіх кожен педагог вбачає в успіхах вихованців і, навпаки, перебуваючи у світі, де панує аура творчості й успіху, учень вибудовує траєкторію власного розвитку, як творчої й активної особистості.

Поєднаємо поняття «педагог» і «лідер». «Педагог» – (з грецької, буквально «поводир дітей», «дітовод»). «Лідер» – (від англ. Leader – той, хто веде). Поняття, як бачимо, дещо подібні. Життя та діяльність учителя вимагає від нього бути лідером. Якщо представити цей зв'язок на кругах Ейлера-Вена, то це виглядатиме так: не кожен лідер є педагогом, але кожен педагог має бути лідером.

Наше завдання – не претворитися на модель іншого типу: коли з когорти вчительства дійсними лідерами будуть лише одиниці.

І особливо важлива роль у цій схемі, вважаємо, належить учителю початкових класів, який повинен бути орієнтиром, флагманом у бурхливому морі сучасного життя.

Адже саме він закладає основи для успіху своїх вихованців. Головне в діяльності вчителя лідера – не стати на шлях інерції. Сила інерції є настільки потужною, що на її подолання потрібен тривалий час. І навіть найменша «зупинка» потребує зусиль, щоб запустити механізм знову. Тому вчитель сам повинен іти вперед, бути у творчому пошуку і навчити дітей бути творчими. Адже творчість дає людині можливість актуалізувати свої потреби, інтереси, здібності, знаходити форми прояву індивідуальної активності. Творче самовираження сприяє емоційному розкріпаченню, зростанню впевненості у власних силах, усвідомленню особистісної ваги. А бажання творити і віддавати – якраз і є бажанням лідера. Як сказав Стів Джобс: «Перша людина, для якої ви повинні стати лідером, – ви самі». Тому вчитель повинен показати шлях до успіху кожній дитині.

Лідерські якості особистості формуються з дитинства батьками й учителями й тільки тоді, коли батьки й учителі самі є їхніми носіями. Такі якості неможливо передати як інформацію. Вони плекаються в людині іншою особистістю, що володіє такими якостями. Виховати лідера, майбутнього відповідального сім'янина та професіонала, створити основу для успішної соціалізації у високотехнологічному, стрімко змінюваному світі здатний тільки вчитель, що володіє цими якостями і, більше того, що постійно здобуває нові корисні якості.

До сучасного педагога висувуються вимоги нового часу:

– володіння інноваційними технологіями освіти, що визначають нові параметри школи XXI ст.;

– пріоритет антропоцентричного підходу до процесу навчання й виховання дітей, орієнтованого на розвиток креативної особистості-лідера;

– здатність бачити різноманіття учнів, враховувати в навчально-виховному процесі вікові, індивідуальні й особистісні особливості різних дітей і реагувати на їхні потреби;

– здатність спілкуватися з іншими учасниками освітнього процесу;

– здатність поліпшувати середовище навчання, проектувати психологічно комфортне освітнє середовище;

– здатність супроводжувати кар'єру учнів.

Саме тому ми прагнемо передбачати потенційні можливості кожного учня, створювати спільне бачення майбутнього навчально-виховного процесу і розвитку особистості та здібностей школярів. Ми делегуємо вихованцям повноваження і розвиваємо в них самостійність, бачимо, розуміємо і цінуємо в них відмінності, розвиваємо командний підхід до роботи і навчання, відчуття партнерства. Ми вітаємо зміни і демонструємо знання педагогічних технологій, заохочуємо творчий і конструктивний виклик, діємо відповідно до проголошених культурних цінностей, розвиваючи і збагачуючи їх власною діяльністю.

Технологія досягнення педагогічного успіху розглядається нами, як «лідероспрямованість», що вимагає від учителя :

- Стати «одним із них»

Слід уміти дивитися на світ очима тих, кого очолюєш. А, отже, їхні кумири повинні стати вашими. Прийняти цінності і орієнтири класу і побудувати процес спілкування так, щоб і ваші цінності й орієнтири стали важливими для вихованців.

• Уміння зацікавити: байдужість призводить до нудьги, а лідер — не той, кому нудьга вибачається.

Моє творче кредо: «Навчає той, хто вчить цікаво». А цікава робота на уроці неможлива без впровадження нових форм і методів навчання .

- Знання того, чим зацікавити і чим надихнути.

А отже глибоке знання особистості дитини, її внутрішнього світу, захоплень і пріоритетів.

- Самовдосконалення

Доречно сказав К. Ушинський, що “учитель живе доти,поки він учиться. Як тільки він перестає вчитися, у ньому вмирає вчитель”. Кожен спеціаліст має поповнювати, поглиблювати та вдосконалювати свої знання. Щоб успішно вирішувати завдання, які стоять перед сучасним вчителем, щоб бути для учнів завжди цікавою людиною,

треба постійно навчатися самому. Кожен вчитель має активно працювати над собою – це запорука професійного успіху.

- Бути компетентним

Знати предмет, а головне — як він прийде в життя дітей, чого вони досягнуть завдяки йому.

- Бачити перспективу

А значить бачити не таких дітей, які перед нами зараз, а таких, якими вони будуть завтра, якщо діалог відбудеться.

- Безумовної поваги.

І не тільки молодшого до старшого, а й старшого до молодшого, знавця — до неофіта, людини, яка бачила багато — до того, хто ще вступає в життя.

Звичайно, педагогічна «харизма», котру ми отримали разом із дипломом про закінчення вузу, завжди працює на нас, і цим ми можемо себе заспокоювати. Але сьогодні диплома мало. Важливо подивитися на світ очима учня, щоб бути прийнятим дітьми в якості орієнтира й еталона. Важливо лідирувати не тільки на основі записів в дипломі (це лише «керівник»), але за одностайним вибором вихованців. А це означає включеність в їх середовище, спілкування (не «я» — «ви», а «ми»).

- і врешті-решт – учитель повинен бути моделлю для учнів, об'єктом наслідування.

Отже, у будь-якій навчально-виховній роботі самі педагоги мають бути прикладом лідера. І тільки тоді буде досягнутий найвищий рівень сформованості ключових компетентностей учнів, сформована їх готовність до неперервної освіти, розвитку, виконання свого громадянського обов'язку, здійснення відповідального морального вибору, здатності до рефлексії.

Література

1. Алфімов Д. В. Підготовка педагогічних кадрів до виховання лідера в школі / Д. В. Алфімов // [Електронний ресурс] — Режим доступу: nbuv.gov.ua»Наукова періодика України»..._16/files/P1611_01.pdf

2. Іванова Т. Лідерство в культурі педагогічного менеджменту / Т. Іванова // Освіта регіону Політологія, психологія, комунікації. — 2009.— №3.

3. Мурашов А. Учительская харизма – быстрые крылья или тяжкий груз / А. Мурашов // Народное образование. — 2008. — № 7. — С. 257—263.

4. Савченко О. Формування творчої активності учнів / О. Савченко // Початкова освіта. — 2012, № 10. — С.7—8.

Капуста Н.М.

УЧИТЕЛЬ-ЛІДЕР ФОРМУЄ УЧНЯ-ЛІДЕРА

Щодня, йдучи до школи, розмірковую над висловом: „Найсвітліша дорога у світі – це дорога до знань”. Щодня замислююсь над тим, як же зробити так, щоб це були не порожні слова, щоб діти з бажанням ішли у свій клас і знали: тут їх завжди зрозуміють, допоможуть і підтримають.

Розумію: непросте це завдання – творити Людину. Інформатизований світ дуже стрімко змінюється, глобалізується, стає жорстокішим, дедалі важче й важче в ньому вільно орієнтуватися. Тож важливо не розгубитися, не втратити власне обличчя в колективі. Кожний із нас – унікальна особистість. Не варто наслідувати когось, треба просто завжди в будь-якій ситуації залишатися самим собою. У той же час треба прагнути більшого, постійно займатися власним самовдосконаленням (не лише у професійному плані, а й в особистісному), дотримуючись принципу «Якщо ти хочеш мати те, чого ніколи не мав, тоді зроби те, чого ніколи не робив». Тому, вважаю, визначальним тут буде вислів Сократа про те, що «пізнання самого себе» є основою правильних і мудрих рішень. Це і буде перший крок до успіху.

Бути успішним у житті прагне кожен. Вдається, на жаль... Чому? Чи не всім розповідають, як стати успішним... Звичайно ж, і причини можуть бути різні. Прийшло усвідомлення: для успіху в житті сьогодні замало знати формули, правила, замало вміти розв'язувати задачі. Потрібні ще й певні якості характеру: відкритість усьому новому, готовність учитися, спілкуватися, шукати – одним словом, неспокій. Потрібно вміти працювати в команді. І не «розчинитися» в колективі, зберегти своє «Я». Чути інших і відстоювати власну позицію. Вміти застосовувати набуті знання і вміння в будь-якій, навіть зовсім несподіваній, ситуації. А якщо їх немає, цих знань і вмінь, знати, де їх знайти, кого запитати. Уміти, хотіти, бути готовим знайти і запитати. Ці здатності називають компетентностями. Володієш – ти «на коні». Не

володієш? Здобувай. Тобто, людина повинна стати лідером, і перш за все, для самого себе; потім продемонструвати ці навички оточуючим. Тоді і приходить успіх. Це досягається через створення нових перспективних можливостей у роботі й житті, бо лідерами не народжуються, лідерами стають.

Самовдосконалення і творчість – це риси вчителя-лідера, якого хочуть бачити учні та їхні батьки, учитель, який запроваджує у навчально-виховному процесі найефективніші форми і методи роботи.

А лідер-учитель-словесник, на мою думку, повинен бути духовно довершеною особистістю, високоморальним, професіоналом своєї справи, широко ерудованим, комунікабельним. Такий учитель не лише досконало знає мову й літературу, а й обізнаний з історією, культурою, традиціями народу, має чітку громадянську позицію. Він повинен бути і науковцем, і педагогом, і психологом, і організатором, і артистом, і до того ж формувати власний позитивний імідж, бути інтелігентом. Чим інтелігентніший учитель як особистість, тим більше шансів, що і його вихованці виростуть людьми, які вміють самостійно мислити, тонко відчувати прекрасне, є внутрішньо довершеними. Адже пробудити інтерес до лінгвістичної науки, літератури, мистецтва може лише висококультурна особистість.

Для мене лідер – це многогранник, кожній грані якого притаманні якийсь символ, риса характеру і специфіка.

Основні грані:

1. Уміння працювати – це запорука успіху.
2. Уміння грати – це секрет молодості.
3. Готовність до навчання і самонавчання – це основа знань.
4. Уміння дружити – це гарантія щастя.
5. Уміти любити – це радість життя.

У світі є чотири типи людей: ті, які змінюють світ; ті, котрі спостерігають за тими, хто здійснює зміни; ті, хто дивуються, дізнавшись про зміни, і ті, котрі нічого не знають про ці зміни.

Я зрозуміла, що хочу належати до першої категорії, й усвідомила, що успіху можна досягти завдяки своїм прагненням, ентузіазму, готовності працювати й учитися, любити людей.

Доречно згадати слова М.Фуллана: «Учитель повинен досягати успіху для того, щоб його досягали учні, а учні повинні досягати успіху, щоб його досягло суспільство».

Мій успіх – це успіх моїх учнів. Дуже важливо вміти відчувати і зрозуміти їх, розглянути їхній внутрішній потенціал і допомогти йому

розвинулися. Кожен учень – особливий. У кожного своя сильна риса, свій талант, свої здібності. І тому завдання учителя-лідера побудувати конструктивне навчальне середовище. А це обмін думками між учнями та їхніми педагогами, які сприяють формуванню в учнів лідерських рис, навичок і вмінь самостійного управління власним навчальним процесом, а також усвідомленню відповідальності, яку вони несуть за власну успішність, що сприяє формуванню лідерських якостей. Лідер-ініціатор, лідер-організатор, лідер-ерудит, – так можна сказати про Харченко Ірину – ученицю 10 класу, яка є переможцем і призером (1 та 3 місце) районної та обласної олімпіад з української мови та літератури, постійною учасницею та призеркою конкурсів «Посміхнімось щиро Вишні», знавців творчості Г.Сковороди, знавців української мови ім. П. Яцика, яка займається науково-дослідною роботою, самоосвітою. Результатом натхненної праці є досягнення учениць 11 та 9 класів Іващенко Оксани та Яненко Анни, постійних учасниць II етапу олімпіади з української мови та літератури (1-3 місця), неодноразових переможців та призерів конкурсу знавців української мови ім. П. Яцика, призерів конкурсу знавців життя і творчості

Г. Сковороди в номінації «Власний твір про Г.Сковороду» та «Читання творів Г.Сковороди». Рибчанівська К. та Ляшенко Я. – члени секції «Українська література» шкільного наукового товариства «Оріон», які були учасниками відповідно II та III етапів конкурсу – захисту науково-дослідницьких робіт.

Учень сьогодні прагне досліджувати, спостерігати, творити діалог, гру. Тому, максимально спираючись на досвід дітей, їхні інтереси, в роботі використовую сучасні форми і методи організації навчально-виховного процесу, поєднуючи традиційні з інтерактивними, надаючи перевагу тим, які спонукають учнів до самостійного здобування знань та застосування їх на практиці.

Саме інтерактивне навчання дало можливість виразитись цим лідерам, відчути свою необхідність у навчальному процесі, розвинути мову та мислення, сформувати культуру спілкування: вміння запитувати й відповідати, вислухати іншого й поважати його думку, вміння поступатися своїми принципами. І відбувалося це в атмосфері доброзичливості та взаємної підтримки, бо надзвичайно важливу роль для успішної діяльності учнів на уроці грає емоційний фактор. Його наявність значною мірою підвищує ефективність навчального процесу, бо робить його більш легким і приємним. Відсутність же в учнів

необхідного емоційного стану зазвичай викликає у них комунікативні труднощі. Інтерактивні технології розкривають потенційні можливості учня за допомогою творчих суперечок, диспутів, дебатів, рольової гри і дають певні результати. Це результат системної роботи використання даної технології на уроках та у позакласних заходах (олімпіадах, конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт тощо). Упевнена, що лише взаємна зацікавленість учня та вчителя, їх співпраця та співдружність дають очікувані результати.

Тому **пріоритетними напрямками моєї педагогічної діяльності** і є:

- застосування інноваційних технологій;
- пошук раціональних шляхів для формування патріотичних почуттів дітей;
- удосконалення в учнів умінь практично використовувати багатство рідної мови;
- тісна співпраця з батьками.

Свої творчі напрацювання, знання педагогіки та психології демонструвала у конкурсах «Учитель року» та «Класний керівник року», які сприяють підвищенню педмайстерності, самореалізації та творчому збагаченню.

Як керівник шкільного методоб'єднання учителів гуманітарного циклу спрямовувала роботу на формування лідерської компетентності учителів. А це і професійно-педагогічний тренінг, і навчально-дослідницький проект, і психолого-педагогічні семінари, ділові ігри тощо, які є засобом саморозкриття педагогічного і лідерського потенціалу.

Виховуючи учнів у дусі патріотизму, національної свідомості, людської гідності, завжди пам'ятаю про те, що учень, який сидить за шкільною партою, думками, невидимими нитками зв'язаний із домівкою і родиною. Тому впродовж навчального року стежу за виховним процесом, раджуся з батьками, корегую їхні дії, залучаю батьків до спільної з дітьми діяльності, де також формуються лідерські компетентності і батьків, і дітей. Це і походи, вечори, турніри, змагання, ремонт класу, це участь батьків у підготовці загальношкільних традиційних форм роботи: шкільного турзльоту, свята Останнього дзвоника, змагань типу «Тато, мама і я – спортивна сім'я».

Не чекайте, доки закінчите школу – захочете повернутися туди; не чекайте, доки скинете 5 кг – наберете 5 кг; коли народяться діти, не

чекайте, коли вони покинуть будинок... Досить чекати, коли почнете працювати, коли підете на пенсію, коли одружитесь або розведетесь. Не чекайте вечора п'ятниці, ранку неділі, купівлі нової машини чи квартири. Не чекайте весни, літа, осені, зими, тому що хвилини щастя дорогоцінні, і це не кінцевий пункт подорожі, а сама подорож. Працюйте не лише заради грошей, любіть не чекаючи розставань, танцюйте, не зважаючи на чужі погляди...

Запам'ятайте ці істини, спробуйте відповісти на такі запитання:

- 1) назвіть п'ять найбагатших людей у світі;
- 2) назвіть п'ять переможниць конкурсу «Місс Всесвіт»;
- 3) назвіть десять Нобелівських лауреатів;
- 4) назвіть п'ять останніх переможців премії «Оскар» на кращого актора та кращу актрису.

Назвали? Важкувато? Не турбуйтеся. Ніхто не пам'ятає вчорашніх переможців. І оплески стихають! І трофеї покриваються пилом! І переможці відходять у забуття!

А тепер дайте відповіді на такі питання:

- 1) назвіть трьох учителів, які викладали вам, коли ви ставали дорослим;
- 2) назвіть трьох друзів, які були з вами у важкий час;
- 3) подумайте про тих знайомих, які змушували вас почуватися особливим;
- 4) назвіть п'ятьох людей, з якими ви проводите свій час.

І як тепер? Простіше? Отож важливі для вас люди не обов'язково багаті чи переможці... Це ті, хто турбується та піклується про вас, завжди поряд із вами. Запам'ятайте: життя надто коротке!

Кілька років тому на змаганнях «Ігри доброї волі» в Сієтлі дев'ять атлетів – люди з фізичними та розумовими вадами – стали на сто метрову бігову доріжку. При стартовому пострілі почалося змагання, не всі бігли, але всі бажали прийти першими та здобути перемогу. На третині дистанції один хлопчик спіткнувся, впав на асфальт і заплакав. Інші учасники, почувши плач, сповільнили біг та озирнулися. Вони зупинилися й побігли назад... Кожний з них. Одна дівчинка із синдромом Дауна присіла біля нього й почала цілувати, запитуючи: *«Тобі вже зараз краще?»*. І всі дев'ятеро пліч-о-пліч рушили знову до лінії фінішу.

Усі глядачі на стадіоні встали й зааплодували. Це трапилося в 1990 р., але дотепер розповідають цю історію. Як ви вважаєте чому? Тому що в душі ми знаємо: найважливіше в житті – не виграти для самих себе.

Найважливіше – допомогти іншим виграти, навіть якщо необхідно для цього зупинитися та змінити напрям.

Отже, якщо вам некомфортно, якщо ви відчуваєте себе не в тонусі, вчіться змінювати напрям.

Біла І.О.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ЛІДЕРА

Проблема професіоналізму, світоглядної культури, духовно-морального обличчя вчителя – одна з найактуальніших у педагогіці й філософії освіти. Адже саме від вчителя, його особистісних характеристик та професійної компетентності залежить якість підготовки молодого покоління до життя. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті [5], в Державній програмі «Вчитель» окремо наголошується на необхідності формування особистості вчителя відповідно до потреб сучасної практики, динамічних змін, що відбуваються в країні і світі.

Огляд історико-педагогічної та сучасної літератури свідчить, що науковцями досліджується проблема формування професійної компетентності педагогічних кадрів і розглядається у різних аспектах у працях В. Адольфа, Д.А. Алферової, І.П. Ареф'єва, В. Бондаря, Н.В. Кузьміної, В.І. Лозової, А.К. Маркової, В.А. Мижерикової, Є.М. Павлютенкова, О.І. Пометун, В. Пилипівського, О.Я. Савченко, С.М. Чистякової, М.А. Чошанова, О.М. Шияна та ін.

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості учителя, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності не лише в стандартних умовах, а й вирішувати професійні завдання в ситуаціях, що потребують творчого підходу. Педагогічна компетентність учителя – це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності.

Розглянемо модель вчителя на основі компетентнісного підходу, розроблену викладачами Кременчуцького педагогічного училища ім. А.С.Макаренка, яка включає:

І. Соціально-особистісну компетентність: професійні мотиви, інтерес до діяльності; професійно значущі риси особистості (педагогічна цілеспрямованість; урівноваженість; чесність; справедливість; сучасність; гуманність; педагогічний такт; педагогічна

ерудиція, педагогічне мислення, педагогічний оптимізм, педагогічна рефлексія тощо); професійну самосвідомість; педагогічні здібності (здібність до розподілу уваги; динамізм особистості; креативність, емоційна стабільність тощо).

II. Теоретичну компетентність: психолого-педагогічні знання (психолого-педагогічна компетентність); спеціальні знання (предметна або фахова компетентність); міждисциплінарні знання (міжпредметна компетентність).

III. Практично-методичну компетентність: уміння вчителя (гностичні, проєктивні, прогностичні, організаційні, комунікативні, інформаційні тощо)

Особливість діяльності сучасного вчителя полягає в тому, що він є організатором і керівником різних груп: учнівського колективу, колективу батьків, колективу колег тощо. Ефективність діяльності вчителя в кожній із цих систем передбачає сформованість у нього лідерських якостей.

Проблемою формування лідерських якостей вчителя займалися такі американські науковці як С. Заккаро, С. Халпін, Б. Басс, Д. Гоулман, Френк Карделл, Джон Адаір, українські дослідники Н. Семченко, Н. Мараховська, О. Пономаренко.

Аналіз робіт науковців дозволяє зробити припущення, що вчитель-лідер:

- це людина, якій притаманні лідерські якості – стійкі комплексні внутрішні утворення, що проявляються через систему потреб, мотивів, знань, умінь, навичок, переконань, цінностей, соціально-психологічних та індивідуально-особистісних властивостей учителя;

- це організатор, поведінка та діяльність якого забезпечують йому провідні позиції у системі міжособистісних стосунків;

- це професіонал, здатний ефективно управляти групою, здійснювати вплив на всіх учасників педагогічної взаємодії та займати активну позицію у процесі професійного становлення та соціальних перетворень.

Згідно з принципами гуманізації освітньо-виховного простору сучасний учитель повинен бути духовним наставником молоді, надихати на духовний саморозвиток особистості. Отже, сучасний учитель – це вчитель нової формації, це лідер-гуманіст, який повинен:

- уміти любити дітей – найважливіший компонент принципу гуманізму і важливі якості вихователя, учителя;

- поважати дитину, людину – бачити в кожній особистість;

- вірити в дитину, людину – запорука успіху освітнього процесу;
- знати дитину, людину – без знання душі особистості виховання є сліпим; бути гуманним означає бути людинознавцем;
- розуміти дитину, людину – треба уміти поставити себе на її місце, побачити світ її очима;
- дбайливо ставитися до духовного світу і природи особистості – кожна особистість має свій неповторний духовний світ, має свій досвід, звички, погляди;
- берегти і розвивати почуття власної гідності людини і самого себе – без цього неможливе ні виховання, ні самовиховання;
- стати другом дитини, людини, дитина повинна відчувати підтримку і допомогу /за В. О. Сухомлинським/;
- уміти цілісно мислити, трансформувати негативні проблеми, настрої в позитивні;
- орієнтація на культуру педагогічної праці – орієнтація на формування цілісного світогляду учителя;
- не зашкодити здоров'ю, психіці, прагненню до творчості особистості.

Френк Карделл [4, с. 8] наголошує на тому, що «необхідні значні емоційні, розумові та творчі зусилля, для того, щоб стати яскравим та енергійним лідером, які потрібні в умовах сучасного світу, що постійно змінюється. Дослідник визначає дванадцять дій лідера, а саме: обирати, слухати, бачити, думати, відчувати, уявляти, розуміти, вірити, мріяти, передбачати, прагнути та рухатись. Ці провідні дії характерні і для сучасного вчителя.

Спробуємо зобразити компетентнісний портрет сучасного вчителя-лідера.

Сучасний вчитель-лідер – це, перш за все, людина, особистість, якій притаманні такі риси характеру як ініціативність і гнучкість, творення і творчість; чесність, сміливість і сумлінність; самовпевненість і урівноваженість, незалежність і самостійність; наполегливість і завзятість, енергійність і працездатність, відвертість і обов'язковість. Провідними характеристиками вчителя-лідера є: ентузіазм (емоційний підйом), цілісність особистості (цінності, які сповідує людина, відображаються в її вчинках), твердість характеру (вимогливість, наполегливість, стійкість, прагнення не популярності, а поваги), справедливість (однакове ставлення до всіх, відсутність любимчиків у групі, неупередженість у застосуванні заохочень та

покарань), сердечність (турбота про людей і любов до того, що робиш), скромність (бажання слухати інших та відсутність пихатості) та впевненість у собі.

Сучасного вчителя-лідера вирізняють такі ключові якості: когнітивні здібності; інтелектуальні здібності розум і логіка, розсудливість і прозорливість, оригінальність і концептуальність); знання справи і мовна розвиненість, цікавість і допитливість; інтелектуальне піднесення (креативність у розв'язанні проблем, нестандартність мислення тощо); емоційність (уміння задовольнити емоційні потреби інших); інтелектуальна відкритість (поінформованість, креативність, допитливість, інтуїція, натхненність); соціальний інтелект (наявність таких здібностей як соціальна свідомість, соціальна проникливість, самоконтроль і здатність адекватно реагувати відповідно до обставин ситуації та соціального оточення); самосвідомість; емоційна стабільність; мотивація; емоційний інтелект (здатність розуміти та виражати емоції, використовувати емоції для сприяння мисленню та аргументації, переконування, а також ефективно управляти своїми емоціями та емоціями інших людей.); емпатія (здатність відчувати почуття та прагнути інших, організаційна свідомість, яка передбачає здатність розуміти людські стосунки на організаційному рівні та орієнтація на служіння як здатність розпізнати потреби людей, на яких здійснюється вплив); екстраверсія (товариськість, упевненість, позитивна енергія, наполегливість та висока активність); психологічне здоров'я; віра в себе і свої сили; харизма (здатність лідера викликати схилення перед ним і беззаперечну віру в його можливості); самоконтроль та вміння розв'язувати проблеми.

Сучасному вчителю-лідеру притаманні такі уміння: уміння заручатися підтримкою; уміння завойовувати популярність і престиж; такт і дипломатичність; уміння брати на себе ризик і відповідальність; уміння організувати і переконувати; уміння міняти себе і бути надійним; уміння жартувати і розуміти гумор; уміння розбиратися в людях; концептуальні вміння (здатність працювати з ідеями та концепціями, вміння логічно мислити, індуктивно та дедуктивно аргументувати, аналітичне та креативне мислення), комунікативні уміння (вміння активно слухати, чітко доносити свої ідеї до партнерів по спілкуванню, коректне розуміння і використання вербальних і невербальних сигналів тощо).

Отже, компетентнісний портрет сучасного вчителя-лідера включає в себе такі особистісні характеристики як риси характеру, якості, здібності, уміння, професійну компетентність.

Література

1. Богданова І. М. Педагогічні інновації в системі підготовки вчителя: кінець ХХ – початок ХХІ століття / Інна Михайлівна Богданова. — Одеса: М. П. Черкасов, 2009. — 157 с.
2. Грищенко Г.П. Концептуальні засади моделі вчителя (викладача) предметника / Г.П. Грищенко. // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства. — К.: НПУ ім. М.Драгоманова, 2000. — Ч1. — С. 14—23.
3. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття). — К.; Райдуга. — 1994. — 62 с.
4. Карделл Ф. Д. Психотерапия и лидерство / Фрэнк Дэвид Карделл. — СПб. : Речь, 2000. — 234 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Педагогічна газета. — 2001. — №7. — С. 4—6
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / Василь Олександрович Сухомлинський. — К. : Рад. школа, 1975-1977.
7. <http://collegiy.km.ru/>

Бикова Н.О.

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСТВА В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ЛІЦЕЮ №11

У 2009 році колектив ліцею №11 ініціював здійснення на його базі дослідно-експериментальної роботи за темою: «Формування лідерської компетентності учня та вчителя для життя в інноваційному суспільстві». Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 22.09.2009 року №884 у Кременчуцькому ліцеї №11 впроваджено дослідно-експериментальну роботу з вищезазначеної теми, розроблено програму дослідно-експериментальної діяльності, сформульовано мету, визначено основні завдання, етапи роботи.

Із вересня 2009 по травень 2010 рр. у ліцеї здійснювався І (підготовчий, концептуально-діагностичний) етап, за результатами якого було підготовлено звіт і представлено на розгляд Комісії з питань інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи загальноосвітніх навчальних закладів Науково-методичної ради з

питань освіти МОН України в червні 2010 року. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 07 вересня 2010р. № 216 експеримент у ліцеї №11 було продовжено згідно з програмою.

По завершенню II етапу діяльність педагогічного колективу Кременчуцького ліцею №11 щодо виконання Програми організаційно-прогнозувального етапу була схвалена (наказ МОН мододьспорту України від 18.07.2011 р. № 208).

Мета науково-дослідної роботи: створення лідерської системи професійно-орієнтованого навчання і виховання в навчальному закладі української системи загальної середньої освіти, що забезпечуватиме в учнів формування лідерської компетентності як системоутворюючого фактора розвитку життєвих і ключових компетентностей, необхідних для утвердження в суспільстві інноваційності та демократичності; створення і здійснення системи формування лідерської компетентності вчителів як стратегічного напрямку плану розвитку ліцею.

Ми поділяємо думку А. Іванова, що інноваційне суспільство не просто відкрите та пристосоване до інновацій [1]. Воно саме безперервно генерує інновації всіх рівнів, є суспільством, де інтелект і творчий потенціал людини є провідними чинниками економічного зростання та національної конкурентоздатності. Головним інструментом забезпечення бажаного соціального благополуччя громадян, на думку експерта ЮНЕСКО А. С. Кисельова, стає взаємодія у процесі надання освітніх послуг. Далі вона поширюється на сферу науки, у якій виникають нові знання, що є прологом унікальних технологій, соціальна адаптація яких породжує новий соціальний світ суспільних можливостей. У результаті зростатиме рівень і покращуватиметься якість життя кожного українського громадянина.

Єдиний механізм впливу на «індивідуумів та групи людей, щоб спонукати їх працювати для досягнення цілей, – це ЛІДЕРСТВО [2] (спосіб організувати свій життєвий простір так, щоб у ньому хотілося жити й розвиватися не тільки тобі, але й іншим (В. Ізмагурова «Особистість у змінених станах свідомості»)).

За масштабністю завдань, що вирішуються, Т. Г. Прохоренко, О. П. Зборовська, Г. А. Носирєва виділяють 2 типи лідерства: побутовий (у шкільних, студентських групах, дозвілєвих об'єднаннях, у сім'ї); соціальний (на виробництві, у профспілковому русі, різних суспільствах), політичний [3].

Лідерство тісно пов'язане з умінням управляти собою, із готовністю до особистісного зростання. У всіх лідерів є три обов'язки: вселити впевненість і самоповагу своїм послідовникам, щоб вони позитивно ставилися до самих себе; підтримувати їх моральний дух, а також розвивати потенціал своїх послідовників, допомагаючи їм усвідомлювати відповідальність і рости як особистостям. Отже, *найефективніший лідер («суперлідер») – це той, хто перетворює переважну більшість людей, котрі йдуть за ним, у лідерів для самих себе.* Основні кроки до суперлідерства (індивідуальний прогрес як учителя, так і учня, так і випускника) варто визначити такі:

1. Стати лідером для самого себе. Це досягається шляхом створення нових перспективних можливостей у роботі й житті. Використовуються різні поведінкові та когнітивні прийоми (визначення власних цілей, самоспостереження, формування позитивних моделей мислення й уявна рецепція, психопрограмування тощо).

2. Демонстрація навичок такого «самолідерства» оточуючим, даючи їм можливість побачити, що воно приносить успіх.

3. Спонукаати оточуючих слідувати за вами, встановити для них цілі та ціннісні орієнтири.

4. Конструктивна зміна поведінки оточуючих.

5. Організація життєдіяльності соціальної спільноти.

Ліцей поділяє цю точку зору. За час експерименту дана гіпотеза була перевірена. Як наслідок маємо такі показники: у 2009 році актив 52,17%, пасив – 30,8%, лідери 17% (моніторингом були охоплені учні 7–11 класів 285 осіб); у 2012 році актив – 56,14%, пасив – 22,1%, лідери 27,3% (7–11 класи).

Які навички визначають ефективність лідерства?

На думку деяких учених, ефективність лідерства обумовлена спеціальними навичками: аналітичними, ораторськими, навичками активного слухання, аргументування, пам'яттю на деталі, емпатією тощо. Наявність необхідних лідерських навичок можна оцінити відповідно до переліку Д.Ханта і Р.Озборна:

1. Концептуальні навички – здатність аналізувати та вирішувати комплексні проблеми. Управлінські навички – здатність вирішувати спеціальні завдання.

2. Навички планування та організації – здатність вибрати курс дій і сконцентрувати ресурси для досягнення мети.

3. Навички прийняття рішень – здатність використати інформацію і логіку для пошуку альтернативних рішень.

4. Поведінкова гнучкість – здатність змінювати особисту поведінку відповідно до мети або реагувати на зміну ситуації.

5. Комунікативні навички – здатність ефективно взаємодіяти з людьми.

6. Адміністративні навички – здатність стимулювати та керувати (направляти) людьми або групами для досягнення мети або виконання завдання. Об'єктивність – здатність об'єктивно оцінювати зусилля персоналу та його слабкі сторони.

7. Особистий вплив – здатність створювати гарне враження.

8. Мовні навички та навички письмових комунікацій – здатність ясно і переконливо виражати свої думки в усній і письмовій формі.

9. Навички зняття стресу – здатність зберігати високу працездатність при наявності стресу.

Проаналізувавши лідерські навички за вищезазначеним переліком, вважаємо, що адміністративні навички перегукуються із навичками планування та організації, а тому не бачимо необхідності їх виокремлювати. Натомість в інноваційному суспільстві, на нашу думку, важливими є навички володіння ІКТ, їх відсутність є суттєвою перешкодою на шляху до самореалізації людини в ХХІ столітті.

Під час аналізу кадрових умов експерименту ще на I етапі було з'ясовано, що педагогічний колектив ліцею №11 в основному готовий до інноваційної діяльності. Із метою вивчення здатності педагогів до інноваційної діяльності, створення сприятливого психологічного мікроклімату проаналізовано оцінку (самооцінку) готовності педагогів до інноваційної діяльності. Дослідження за методикою Даниленко Л.І. показало, що педагогічний колектив ліцею №11 в основному готовий до інноваційної діяльності. Педагогічні працівники володіють інноваційними педтехнологіями: «Створення ситуації успіху», «Розвитку критичного мислення», «Проектною технологією», «Розвитку глобального мислення», а також інтерактивними методами навчання. Учителі здатні акумулювати, використовувати чужий досвід, володіють методами педагогічного дослідження, здатні до перебудови діяльності, до співпраці. На високому та достатньому рівнях знаходиться графік на фрагментах «креативність» і «професійні здібності». Але на фрагменті «мотивація» графік 2 % вчителів займає початковий рівень (середній бал 6), що свідчить про небажання працювати на результат, самовдосконалюватися, працювати згідно з вимогами часу. Як наслідок, на II етапі роботи психологічною службою

вивчалася ця проблема. По-перше, було вивчене питання «Професійно-емоційне вигорання вчителя» і отримано такі результати:

1. Емоційне виснаження на низькому рівні в 0% учителів, на середньому – у 58,2%, на високому – 42,8%;
2. Деперсоналізація на низькому рівні – 16,6%, на середньому – 55,7%, на високому – 27,7%;
3. Редукція особистих досягнень. Низький рівень – 9,5%, середній – 59%, високий – 31,5%.

По-друге, проаналізовано результати, з'ясовано, що вчителі не мають навичок зняття стресу, тобто не вміють зберігати високу працездатність при наявності стресу. Таким чином, ми простежили пряму залежність ефективності лідерства від навички зняття стресу. Підготували програму корекційної роботи, розпочали її реалізацію (апробація проводилася на 2 кафедрах). Це і тренінг для попередження професійного вигорання, і заходи по виявленню ресурсів професійної діяльності щодо її підвищення і діяльність кабінету емоційного розвантаження.

Подальша робота з питання розвитку лідерства вимагає, на нашу думку, дотримання такого алгоритму: діагностика лідерської компетентності вчителя; аналіз результатів; постановка корекційних задач; вибір (написання) корекційних програм; повторна діагностика.

Діагностика лідерської компетентності вчителя здійснюється за методиками: соціометрія ДВОР, методика «Синдром вигорання» у професіях системи «людина-людина», діагностика лідерських здібностей (Е.Жириков, Е.Крушельницький), методика «КОС» (виявлення та оцінка комунікативних і організаторських здібностей), діагностика схильності до певного типу керівництва (Е.П.Ільїн), самоаналіз навичок володіння ІКТ.

Результати діагностики аналізуються на засіданні апаратного складу ліцею із залученням психологічної служби.

Постановка корекційних задач передбачає перерозподіл повноважень членів колективу з метою залучення педагогів до адміністративної та адміністративно-господарської діяльності.

Робота за корекційною програмою має на меті розвиток відповідних навичок лідера. Корекційні програми розраховані на 1 рік роботи, після чого здійснюється повторна діагностика.

Аналізуючи результати досвіду Кременчуцького ліцею №11, можемо з упевненістю сказати, що організована таким чином робота дає свої позитивні результати. Наприклад: 4 вчителі початкової школи,

які не володіли ІКТ, за 3 роки корекційної роботи не лише навчилися працювати з ПК, а й почали передавати свій досвід учителям міста, області, України. Напрацьовані ними матеріали визнані кращими в системі роботи «1 учень – 1 комп'ютер». Щороку зростає кількість учителів-керівників науково-дослідною роботою учнів. Маємо приклади перерозподілу груп учительського активу та пасиву (серед колишніх пасивних педагогів у ліцеї працюють начальники пришкільних таборів, лауреати конкурсу «Учитель року», учителі, вихованці яких стали переможцями I та II етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України). Є багато й інших яскравих прикладів.

Література

1. Іванов А. О. сообществе Института инновационного развития [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.4nttm.ru/iir/post-76/>
2. Історія, природа та різні наукові підходи до визначення лідерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://glossword.info/index.php/term/>
3. Прохоренко Т.Г. Лідерство як форма самоствердження особистості в малій групі / О.П. Зборовська, Т.Г. Прохоренко, Г.А. Носирева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/vmsu/2008-01/08ptgiii.htm

Куценко Г. Г.

КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛІДЕРА

Кожен із нас із любов'ю і теплотою, повагою і подякою згадує про свого першого вчителя, в думках не раз повертається у свої шкільні роки. Особливість професії вчителя в тому, що до неї причетний кожен. З ним, добрим наставником і другом, ми проходимо шлях від дитинства до зрілості. Йому зобов'язані досягненням всього найкращого – від азів грамоти до великих світових відкриттів. І ким би не стала у майбутньому людина – робочим чи вченим, міністром чи хліборобом – вона хоча б раз у житті згадує своїх учителів, свою школу.

Учитель – професія, що потребує повної самовіддачі, постійного особистісного росту, безмежної любові і відданості своїй справі. Це дуже особливе ремесло, робота – тонка і ювелірна. Ось чому професію вчителя вибирають люди щирі, добрі, щедрі, терпеливі і розуміючі.

Є різні вчителі: розумні, чутливі, емоційні, делікатні, ті, які добре знають свій предмет. А ось яким має бути сучасний вчитель-лідер?

Особливість діяльності сучасного вчителя полягає в тому, що він постійно перебуває в центрі групової активності. Одночасно чи по чергово він має виконувати ролі керівника, організатора, наставника, ментора, супервізора, консультанта, дослідника, доповідача та ін. Ефективність діяльності вчителя в кожній із цих ролей передбачає сформованість у нього лідерських якостей.

Дослідники С. Заккаро, Д. Дей та С. Халпін до ключових лідерських якостей відносять когнітивні здібності, екстраверсію, самосвідомість, емоційну стабільність, відвертість, мотивацію, соціальний інтелект, емоційний інтелект, самоконтроль та вміння розв'язувати проблеми.

Френк Карделл упевнений у тому, що «необхідні значні емоційні, розумові та творчі зусилля, для того, щоб стати яскравим та енергійним лідером, які потрібні в умовах сучасного світу, що постійно змінюється... Ця людина повинна володіти силою і наполегливістю, щоб, усупереч усьому, йти на ризик і розв'язувати проблеми, а також здатністю передбачувати майбутнє і оцінювати минуле, щоб чітко уявляти собі всі наслідки своїх дій». Крім названих якостей, дослідник визначає дванадцять дій лідера, а саме: обирати, слухати, бачити, думати, відчувати, уявляти, розуміти, вірити, мріяти, передбачати, прагнути та рухатись.

В «Енциклопедії освіти» зазначено, що лідерство вчителів зазвичай спирається на їхні індивідуальні вміння у двох площинах: професійній та соціальній. У професійній сфері вчителі мають продемонструвати глибокі знання свого предмета та загальну ерудованість, а також методичну компетентність. На соціальному рівні лідерство потребує здатності формувати теплі міжособистісні стосунки та мотивувати групу чи окремих її членів підтримувати, приймати безпосередню участь у класних, шкільних та позашкільних проектах.

Підсумовуючи вищесказане, щоб стати справжнім сучасним вчителем-лідером потрібно бути готовим пройти нелегкий шлях, а саме:

- *володіти активними методами навчання і технологією модуляції;*
- *володіти інформаційно-комунікативними технологіями;*
- *володіти технологією проектування уроку;*

- *вміти управляти мотивацією;*
- *займати активну життєву позицію;*
- *бути відкритим до інновацій;*
- *постійно вчитися;*
- *бути самостійним, цілеспрямованим;*
- *бути партнером для своїх учнів і колег;*
- *бути творчою особистістю...*

Я не даремно поставила три крапки в кінці переліку, адже вчитель-лідер повинен об'єднати в собі все найкраще.

Змінюється життя, а разом із ним і люди. Учні в тому числі. За останні декілька десятиліть вони стали більш розвинутими в інтелектуальному відношенні. Їхній потенціал у цьому плані значно вищий. Якщо раніше знання черпалися в основному з книг, то зараз джерел інформації безліч. Чого вартий тільки один Інтернет. Діти навчилися не тільки отримувати інформацію, але обробляти її, виділяючи найголовніше. Тому, досліджуючи дане питання, я вирішила, що доцільно це питання розглянути у двох аспектах: з боку учня та з боку самого вчителя. Для з'ясування, яким саме має бути сучасний вчитель-лідер, було проведено опитування серед учнів 9 -11 класів.

Портрет вчителя-лідера очима дітей:

1. Терпеливий, добрий, справедливий, любить дітей, має почуття гумору.
2. Вміє добре пояснити матеріал.
3. Вміє вимагати і разом з цим викликає повагу.
4. Володіє дидактичними прийомами.
5. Готовий вивчати нове.
6. Вчитель-оптиміст.
7. Має сучасний імідж.

Портрет вчителя-лідера очима самих педагогів:

1. Добре знається на своєму предметі.
2. Любить дітей.
3. Вміє якісно пояснити матеріал.
4. Володіє сучасними методами викладання свого предмету.
5. Готовий до навчання.
6. Цілеспрямований, толерантний, творчий, добрий, терпеливий, є прикладом моральності.

7. Має власну думку і вміє самостійно вирішити проблему. Готовий нести відповідальність за свій вибір. Впевнений у своїх педагогічних діях.
8. Мотивований на успіх сам і мотивує на успіх своїх учнів.
9. Спрямований на інтереси своїх учнів.
10. Намагається забезпечити розвиток особистості кожного учня.
11. Наявність вольового контролю.
12. Викликає повагу у колег і учнів.
13. Має результати педагогічної праці і отримує від цього насолоду.

Кодекс честі вчителя невід’ємна частина вчителя-лідера:

Ставлення до школи – відданість, вдячність.

Ставлення до роботи – старанність, відповідальність, справність, почуття гордості за свою роботу.

Ставлення до колег-педагогів – повага, чемність.

Ставлення до учнів – співпраця, увага.

Вчись бачити і поважати в іншій людині особистість.

Вчись бачити у собі недоліки і вибачати їх іншим.

Будь чесним і не зашкодь словом.

Щедро ділись своєю педагогічною майстерністю, бо «не збідніє рука того, хто дає».

Вчися радіти успіхам колег.

Не дозволяй перебувати у поганому настрої, будь оптимістом.

Повніше використовуй свої сили і можливості у роботі.

Підвищуй свій інтелект.

Підвищуй свій рівень психологічних знань.

Добросовісно виконуй обов’язки вчителя

Прямуй до професійної майстерності.

Ніколи не забувайте, що учитель – це:

Людина, яка з добротою вказує блукаючому на його шлях.

Лупівець Н.В.

**МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСТВА В ПЕДАГОГІЧНОМУ
КОЛЕКТИВІ ЗНЗ**

«У кожного є сильні й слабкі сторони. Впливати на людину через колектив необхідно тонко і непомітно».

В.О. Сухомлинський

1. Модель «ефективного вчителя» у педагогіці. Мобільність і гнучкість як головні риси вчителя-лідера в сучасних демократичних умовах навчання.

2. Лідер і керівник – спільне та відмінне у поняттях.
3. Моделі розвитку лідерства.
4. Особливості колективів, де виявляються лідерські якості вчителя. Взаємодія вчитель-вчитель, вчитель-учні, класний колектив, вчитель – батьки.

Більшість вітчизняних і зарубіжних психологів найважливішою умовою гармонізації суспільного виховання називають **якість педагогічного персоналу**. Чим вона вища, тим ефективнішою стає шкільна соціалізація дітей і молоді, суттєво поліпшуються конкретні результати навчання та виховання. У сучасній американській педагогіці з'явився навіть спеціальний термін «ефективні вчителі». Вони характеризуються унікальною комбінацією особистісних якостей, позитивною Я-концепцією, умінням сприяти успішній соціалізації учнів і стійкими тенденціями реагування. Це позитивно налаштовані, енергійні педагоги з великим ентузіазмом. Відповідальне ставлення до навчально-виховної роботи поєднується в них із вірою в здібності учнів. Позитивне ставлення до всіх учнів є органічним, що й генерує пізнавальний процес учнів. Таких учителів у нашій країні називають інноватори, або лідери.

Лідер – це особа, яка управляє та направляє інших. Лідерство є необхідністю для успішної суспільної діяльності. Як мінімум, завдяки лідерству окреслюються плани, встановлюються пріоритети, визначається стиль робочих відносин у будь-якій організації, зокрема, у школі.

У сучасних умовах розвитку школи та суспільства наша держава також зацікавлена в учителях-лідерах, які вміють бачити та творчо вирішувати проблеми, гнучко адаптуватись до умов життя, мають знання з основ ринкової економіки, маркетингу, менеджменту, володіють професійними навиками. В ідеальному варіанті вчитель у педагогічному колективі стає одночасно й "лідером", і "менеджером".

Розглянемо основні відмінності між поняттями «лідер» і «менеджер». Терміни "керівництво" й "управління" зазвичай не розрізняють за змістом, хоча вони суттєво відрізняються. Лідерство не вичерпує і не замінює процес управління, а доповнює його в тих випадках, коли традиційні методи управління не дають високих результатів і не дозволяють ефективно досягати поставленої мети. Менеджер – це керівник, який спрямовує роботу інших і несе персональну відповідальність за її результати. Менеджер не завжди

буває лідером. Його завдання вносити порядок і послідовність, координувати освітній процес.

Однією з моделей (з акцентом на керування змінами) є модель **адаптаційного** лідерства. Модель, розроблена дослідниками з Гарвардського університету, пропонує, що лідерство спрямоване на зміну діяльності організації для реагування на зміни та складні політичні явища. Адаптація – динамічний процес, який передбачає, що ми діємо на оточення, а це оточення, у свою чергу, видозмінює нас. Адаптаційне лідерство передбачає розвиток інтелігентних, моральних, проактивних і динамічних відносин з оточенням, а не пристосування до наслідків. Роль лідерства полягає у вмінні визначити предмет змін і спланувати дії, необхідні для досягнення поставлених цілей. Існує думка, що лідерство, передусім, полягає у вмінні сформулювати бачення та стратегії. Лідерство спрямоване на зміни, оскільки це є його притаманною рисою – ефективно адаптуватися до змін.

Виділяють дві основні моделі лідерства: **харизматичне і експертне**.

Харизматичне лідерство – це лідерство, побудоване на енергетиці, чарівливості, умінні надихати, вести за собою. У більшості випадків формальний лідер, що володіє харизмою, одночасно є і неформальним: він користується повагою та симпатією колег не тільки як керівник, але і як людина. Його особа є сильним мотиваційним чинником для підлеглих. Харизматичний лідер легко об'єднує людей і створює гарні команди. Як правило, його підлеглі демонструють високий рівень лояльності.

Існує два варіанти харизматичного лідерства – назвемо їх м'якою і жорсткою харизмою:

- Лідера з м'якою харизмою люблять, поважають, але не бояться. Він швидше схильний мотивувати і переконувати, ніж залякувати і карати. Як правило, з ним радяться у складних ситуаціях, обговорюють свої помилки і промахи, до нього частіше звертаються за підтримкою. Проте м'який харизматичний стиль може мати такі мінуси, як зниження субординації більше, ніж це можливо, ослаблення дисципліни, деякі елементи вседозволеності.

- Жорстка харизма – це «чарівливість і лякаюча сила». Така людина, безумовно, привертає до себе, іноді навіть зачаровує, але при цьому вселяє певний страх підлеглим. Плюси і мінуси такого стилю лідерства діаметрально протилежні попередньому варіанту.

Експертне лідерство – лідерство, засноване в першу чергу на знаннях, коли керівником стає кращий фахівець – аналітик, експерт, здатний вирішити практично будь-яку складну проблему. Експерт у даному випадку – хороший фахівець у своїй справі і одночасно адміністратор, який може допомогти.

Оптимальний варіант учителя-лідера – поєднання двох моделей, уміння чергувати їх залежно від обставин. Беручи участь у діяльності підлітків, учитель може займати різні позиції (консультант, інструктор, керівник, помічник організатора, спостерігач тощо, які вимагають різних способів впливу на учнів і вчителів. Наприклад, при вирішенні професійно складних завдань, що вимагають системного, складного аналізу, наприклад підготовка до конкурсів, олімпіад різного рівня, при взаємодії з батьками, потрібна експертна модель лідерства. Вона ж потрібна і при взаємодії з учнями та колегами. Якщо ж завдання вимагає прориву, натхнення, серйозного емоційного заряду, як, наприклад підготовка спільного заходу – вечору відпочинку, свята тощо – то в цьому випадку більше користі принесе харизматична модель. Ця ж модель буде більш доцільною і при контакті з учнями емоційного типу, для яких важливі відносини в колективі взагалі і з керівником зокрема.

Колектив – це середовище, яке постійно розвивається та змінюється. Кожний учень, адаптуючись у колективі, проходить етапи індивідуалізації, а потім інтеграції в колектив.

Кожна з фаз соціального розвитку особистості в колективі має серйозні наслідки для її становлення і можливостей самореалізації. Завдання педагога полягає в тому, щоб сприяти створенню в дитячому колективі умов для позитивної адаптації, індивідуалізації й інтеграції у нього кожної особистості.

Науковими дослідженнями виявлено три найбільш поширені моделі розвитку стосунків між особистістю і колективом:

- а) особистість підкоряється колективу (конформізм);
- б) особистість і колектив перебувають в оптимальних стосунках (гармонія);
- в) особистість підкоряє собі колектив (нонконформізм).

Формування загальношкільних і класних колективів – завдання педагогів. Відома його методика, виділені стадії розвитку колективу за характером вимог, які ставить педагог. Поряд із розвитком колективістських стосунків учителю необхідно займатися індивідуальним вихованням і формувати у дітей та батьків психологічні

знання й уміння взаємодіяти, емпатію, культуру спілкування, взаємоповагу, етику міжособистісних стосунків. Для цього потрібно використовувати не тільки педагогічні методи, але й психологічні, психотерапевтичні методики: рольові ігри, аналіз ситуації, групові дискусії. Але найголовніше, на мою думку, у вихованні та навчанні – власна позиція, якості, які притаманні саме педагогу. Адже професійний успіх у кінцевому підсумку визначає саме особистість вчителя-лідера.

Москвич М.П.

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сучасне суспільство переживає глобальну інформаційну революцію, яка змінює всі сфери життєдіяльності – економіку, політику, науку, освіту та інші галузі господарства.

Одним із найважливіших досягнень у сфері інформаційно-комунікаційних технологій є Всесвітня мережа Internet, яка надає своїм користувачам такі можливості, про які ще декілька десятиліть тому не можливо було навіть мріяти.

Наприклад, реальністю стає масове використання систем дистанційного навчання на підґрунті електронних комунікацій, тобто освіта, яка не обмежена ні віком учнівської молоді чи їх фізичними можливостями, ні відстанню між суб'єктами навчального процесу.

Internet забезпечує оперативний доступ до величезних обсягів інформації, суттєво розширюючи інформаційні горизонти особистості. Internet створив інформаційну єдність світу, поєднавши людство у віртуальному просторі без кордонів і перешкод.

Сучасний учитель об'єктивно змушений бути більш мобільним, інформованим, критично і творчо мислити, а значить мати більш високий рівень мотивації до самонавчання та саморозвитку. Удосконалення загальної середньої освіти спрямовано на переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості вчителя, навчання його самостійно оволодівати новими знаннями

Як швидко вчитель стане мобільним, більш готовим до самонавчання та саморозвитку?

Як швидко відбудеться переорієнтація освіти в потрібному напрямку?

Однією з проблем повільного переходу є те, що переважна більшість педагогів мають низький рівень інформаційної компетентності. Так, наприклад, 26 вчителів нашої школи опанували програму «Intel. Навчання для майбутнього» (3 вчителі - в 2006 році, інші проходять в 2012 році), але до комп'ютерного класу затагуєш силоміць, щоб вирішити проблему школи над якою працюємо.

Буває і так, що комп'ютерна техніка використовуються лише в якості друкарської машинки, коли необхідно підготувати роздатковий матеріал, або відеомагнітофона, щоби переглянути відео.

Трапляється, що досвід використання комп'ютерної техніки у школярів значно перевищує досвід педагогів, а це пригнічує вчителя.

Необхідними є електронні посібники та інші методичні матеріали.

У формуванні компетентності вчителя можна виділити наступні групи компетентностей:

1. соціальна;
2. полікультурна;
3. комунікативна;
4. саморозвитку й самоосвіти;
5. продуктивної творчої діяльності;
6. інформаційна;

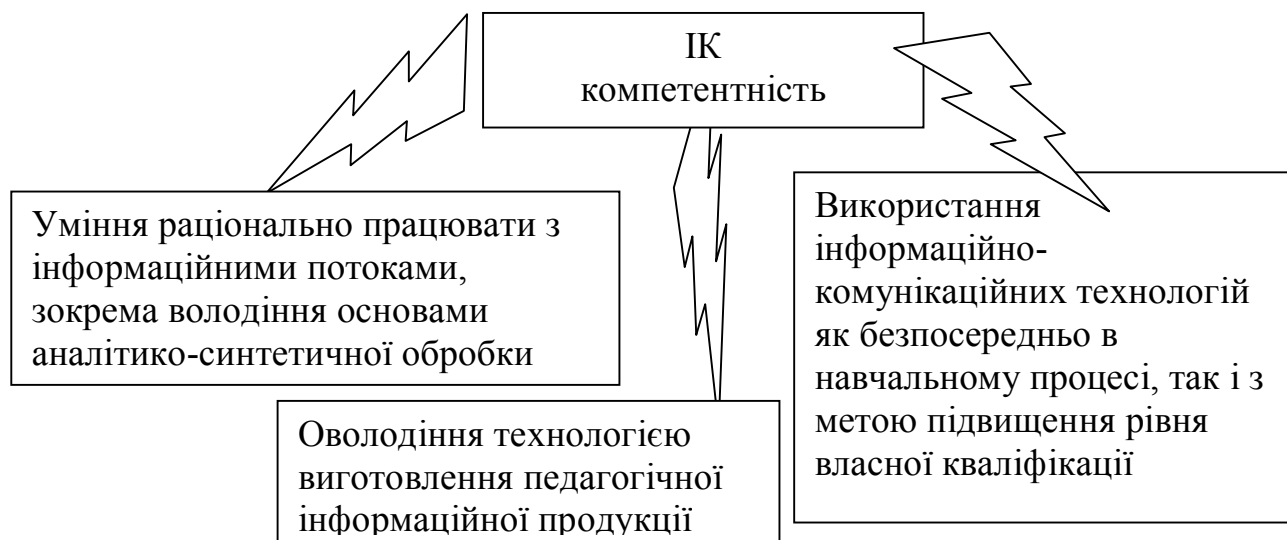

Рис. 1 Структура інформаційної компетентності вчителя

Однією із важливих компетенцій сучасного вчителя є створення і використання програмових матеріалів із трудового навчання, насамперед це створення тестів та саме тестування.

Тести, які створювалися до появи комп'ютерної техніки потребували багато часу на тиражування та перевірку робіт.

Після проходження курсів у 2005 році «Intel. Навчання для майбутнього» комп'ютер змінив моє життя, як і більшості людей. З'явилися нові тести, у різних програмах, і зокрема програмах Word, Excel, із використанням форм і функцій.

Тести, набрані на комп'ютері в програмі Word, мають такі ж недоліки, як і вищеописані, а у програмі Excel або тестових програмах мають позитив, той що по завершенні учень відразу ж отримує оцінку.

Нині, коли один підручник приходить для 17 учнів 5 класу, виникає необхідність створити власні електронні посібники з трудового навчання (Посібник для 9 класу має гриф Міністерства освіти і науки від 2010 року):

І ось так на протязі 6 років, створюються електронні посібники для учнів, спочатку 5-7 класів (роботи МАН), а згодом і 8-11 класів.

Використання електронних посібників можливе на різних етапах проведення уроку, при виконанні учнями домашніх завдань, підготовці школярів до участі в олімпіадах.

Завдяки створенню та впровадженню таких матеріалів у навчальний процес відбудеться і зміна змісту освіти, і загальний зміст навчання певних розділів існуючих навчальних дисциплін які сприятимуть оволодінню учителями необхідними знаннями, уміннями, навичками щодо нових інформаційних технологій і здатностями їх застосування у професійній діяльності.

Московець Л. П

Професійно-особистісна культура сучасного вчителя-лідера

Учитель-лідер завжди прагне до успіху. Досягнути його неможливо без наявності професійно-педагогічної культури. Питання формування культури є надзвичайно важливим та актуальним, а також багатозначним, варіативним.

Суспільство у своєму розвитку пройшло різні етапи. Відповідно на кожному етапі розвитку суспільства змінювалися погляди як на проблему культури в цілому, так і професійно-педагогічної культури зокрема.

Загалом, поняття «культура» походить від латинського слова *colere*, що в перекладі означає обробляти ґрунт. Людину створену, «культивовану» в XVIII ст. почали називати культурною. Пізніше слово «культура» почало означати високий рівень розвитку цивілізації. Сьогодні під культурою розуміють систему вироблених людством

регуляторних механізмів поведінки і соціальних груп; плани, правила, інструкції [3, с.28].

Культура включає в себе перелік обов'язкових складових культурних універсалій (за Дж. Мердоком) або основних елементів (за У.Гудінафом): поняття, ставлення, цінності і правила (норми поведінки). Культура суспільства як ціле складається із «високої» культури (вишуканості – мистецтва, класична музика і література) і масової (народної) культури (фольклор, казки, міфи, легенди, пісні). До складу культури входять субкультури, носіями яких є окремі групи суспільства. Контркультурою називають субкультуру, яка конфліктує з пануючою культурою [3, с. 28].

В українському педагогічному словнику культура тлумачиться як «сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності». У вузькому розумінні Семен Гончаренко трактує культуру як «сферу духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості, а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування (школи, ВНЗ, музеї, театри). Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності» [2, с. 182]. Саме в цьому визначенні ми можемо відмітити педагогічний погляд до питання трактування даного поняття.

Термін “педагогічна культура” вперше з'явився в публікації Л.Є. Раскина в 1940 році. У 50-60-х роках це поняття активно використовується в роботах В.О. Сухомлинського. Педагогічна культура – це засвоєний рівень мистецтва педагога, який щоденно проявляється у ставленні до себе, до інших людей, до дітей [6, с. 231].

Велику увагу професійній культурі вчителя почали приділяти ще в епоху Відродження (XVII – XVIII), коли почали вперше проголосили ідеї гуманізму, згідно з якими людина проголошувалася найвищою цінністю. У цей час педагогічну культуру ототожнювали з майстерністю.

На сучасному етапі розвитку суспільства учитель у ставленні до себе та до інших людей, зокрема дітей, має проявляти гуманність, тобто доброту, чуйність, людяність, емпатію, милосердя, повагу у поєднанні із розумною вимогливістю.

Розпочинається формування професійно-педагогічної культури з формування загальної культури ще з дитинства, а вже конкретно фахова культура формується під час оволодіння професією у вищих навчальних закладах, а в подальшому в ході професійної діяльності.

Учитель-лідер із високим рівнем педагогічної культури має володіти певними моральними якостями, комунікативними та перцептивними здібностями, педагогічною спрямованістю, мати високий рівень професійної компетентності.

Володіння вчителем моральною культурою вказує на наявність у нього відповідних моральних якостей, загальнолюдських цінностей, переконань, мотивів, здібностей, знань, умінь, моральних почуттів, які педагог може проявити в тій чи іншій ситуації. Зокрема, педагог повинен мати почуття власної гідності, поваги до гідності інших людей, готовність захищати слабших. Честь, справедливість, благородність, шляхетність, відповідальність, доброзичливість, толерантність – це показники моральної культури. Наявність усіх цих якостей в учителя вказує на те, що він володіє педагогічним тактом, що полягає в умінні враховувати ті чи інші морально-педагогічні вимоги, найоптимальніше впливати на особистість учня.

Учитель-лідер повинен мати високий рівень культури спілкування, яка проявляється в його умінні вислухати партнера по спілкуванню, швидко і ефективно встановити контакт з учнями, батьками, колегами, керівництвом. Під час спілкування вчитель повинен виявляти уважність і доброзичливість до співрозмовника. У професійній діяльності має вміло використовувати як вербальні, тобто мовні, так і невербальні засоби спілкування, до яких належить здатність підтримувати зоровий контакт із учнями, використовувати різні види дистанції у спілкуванні, жести, міміку, екстралінгвістику, тобто включати в мовлення паузи; просодіку, що передбачає уміння володіти висотою голосу, його тембром, гучністю, темпом мовлення. Мовлення вчителя має бути адресоване конкретній аудиторії з урахуванням вікових, індивідуальних, статевих особливостей. Чітке, правильне, доречне, виразне, послідовне, логічне мовлення вчителя має бути позбавлене двозначності й обов'язково супроводжуватися позитивними емоціями. Окрім того, педагог має стежити за чистотою свого мовлення, тобто не допускати лексичних, орфоепічних, стилістичних помилок, а також уникати слів-паразитів на зразок: «ну», «е», «так сказати», тощо. Уміле використання як вербальних, так і невербальних засобів у різних ситуаціях спілкування свідчить про ставлення до співрозмовника, його рівень культури спілкування.

Окрім того, педагогічна діяльність висуває високі вимоги до емоційної сфери особистості. Учитель має прагнути успішно розв'язувати різні педагогічні ситуації при цьому бути незалежним від зовнішніх факторів, виявляти стриманість, спокій, емоційну чуйність і емоційну

виразність, вміло володіти своїми емоціями, демонструвати піднесений, бадьорий, мажорний настрій, проявляти стійкість у стресових ситуаціях, уміння протистояти дестабілізуючим факторам. Володіння цими якостями вказує на високий рівень емоційної культури педагогами.

Учні під час спілкування з учителем, як правило, прагнуть його емоційної активності, що виявляється в його мовленні, міміці та жестах. Дітям подобається спілкуватися не з жорстокими, агресивними, суворими педагогами, які звикли кричати, принижувати, ображати їх, а з учителями з доброзичливим виразом обличчя, щирою посмішкою, виявленням позитивних емоцій, які будуть сприяти їх виникненню і у вихованців.

Учитель має володіти емоційною гнучкістю, тобто здатністю швидко і правильно розуміти емоції оточуючих, виявляти емпатію, тобто здатність до співчуття та співпереживання.

Наявність чи відсутність емоційної культури свідчить про рівень професійно-педагогічної культури і впливає на імідж учителя-лідера.

Сучасний педагог повинен володіти інформаційною культурою, тобто культурою взаємодії людини з великою кількістю інформації. У науковій літературі по-різному тлумачать це поняття. З одного боку, інформаційна культура розглядається як наявність в особистості інформаційних якостей (М.Г. Вохрищев, Ю.С. Зубов), як гармонізація її внутрішнього світу під час засвоєння всього обсягу соціально значущої інформації (Н.Б. Зінов'єва). З іншого – як інформаційна діяльність (І.Г. Хангельдієва), як інформаційна діяльність аксіологічного характеру, тобто зумовлена цінностями культури (О.А. Гречихін). Іноді інформаційну культуру пов'язують із певним рівнем знань, що дає змогу людині вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні й сприяти інформаційній взаємодії (Є. Медведєва), з новим типом спілкування (В.М. Михайловський). Трапляється трактування інформаційної культури як характеристики рівня розвитку суспільства (Т.М. Сосніна) [1, с. 25]. Володіння людиною інформаційною культурою вказує на наявність у педагога професійної культури. Учитель має навчитися критично обробляти, структурувати, аналізувати різноманітний світ інформації.

Важливим структурним компонентом професійної культури є методологічно-рефлексивна культура, яка передбачає володіння професійно-діяльним словником і відповідним запасом знань. Водночас учитель має володіти сучасними методами та технологіями, вміти їх ефективно використовувати у професійній діяльності. Рефлексивна культура характеризує пізнання й аналіз педагогом власної

свідомості та діяльності. Сучасний учитель-лідер має постійно займатися самопізнанням, саморозвитком, самовдосконаленням, самоцінюванням, саморегуляцією, а також оцінюванням інших. Рефлексія у психологічній енциклопедії тлумачиться як «розумовий розвиток, спрямований на пізнання людиною себе: поведінки, дій і вчинків, психічних станів, почуттів, здібностей, характеру та інших властивостей своєї особистості». Процес рефлексії охоплює 6 позицій, які характеризують взаємне відображення суб'єктів: сам суб'єкт, яким він є в дійсності, суб'єкт, яким він бачить себе, суб'єкт, яким його сприймає інша людина; і ті ж 3 позиції з позицій іншої людини [5, с. 300]. О.М. Пехота розглядає рефлексію як розумову діяльність, що виявляється в чітких думках у вигляді констатації того, що відбувається з іншими людьми і з самим собою [4, с. 35]. Активізація рефлексивної позиції пов'язана з орієнтацією педагога на саморозвиток, самовдосконалення, прагненням до самоствердження.

Таким чином, професійно-особистісна культура педагога розглядається як інтеграційна єдність загальної, особистісної та педагогічної культури. Володіти професійно-особистісною культурою означає бути Учителем з великої літери, таким, якими були всесвітньо відомі учителі Януш Корчак, Антон Семенович Макаренко, Василь Олександрович Сухомлинський, Антон Олександрович Захаренко, Шалва Олександрович Амонашвілі, у професійній діяльності яких гармонійно поєднувались різні компоненти професійно-педагогічної культури.

Література

1. Галета Я. Інформаційна культура в професійній підготовці майбутнього педагога / Я.Галета // Рідна школа. — 2011 — № 11. — С. 24—27.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С.Гончаренко — К. : Либідь, 1997. — 376 с.
3. Дружинин В.Н. Психология семьи / В.Н.Дружинин. — СПб: Питер, 2007. — 176 с.
4. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти. — К.: А.С.К., 2002. — 255 с.
5. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О.М. Степанов. — К.: Академвидав, 2006. — 424 с.
6. Социальная педагогика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под. ред. В.А.Никитина. — М. Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. — 272 с.

КУЛЬТУРА І КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛІДЕРА

Соціально – економічний поступ України в новому тисячолітті зумовлює визначення нових пріоритетів і перспектив розвитку сучасної школи та висуває високі вимоги до освіти й педагогічної діяльності вчителя, професійна компетентність якого стає необхідною умовою нагальних соціальних перетворень.

Відродження національної школи, підвищення її статусу вимагають піднесення загальної і професійної культури педагогічних кадрів. Що ж сприяє розв'язанню цього питання?

- створення умов для безперервної освіти і зростання професійної майстерності вчителя;
- робота над обраною проблемною темою, вихід на конструктивні пропозиції щодо поліпшення практики навчання і виховання, допомога вчителю в самоосвіті.

Коли педагог досконало аналізує свою роботу, у нього виникає потреба в теоретичному осмисленні свого досвіду, бажання виявити причинно-наслідкові зв'язки між знаннями учнів і своєю педагогічною культурою.

Найголовніше в цій роботі – розкрити перед учителем залежність результатів його діяльності від його знань, від того, як він збагачує свій багаж, як прагне до самовдосконалення.

Завдання вчителя – "не загубити" жодної дитини, дати кожній можливість розкрити все краще. Для цього він повинен цікавитись кожним учнем як особистістю, бачити в дітях типові і особливі та використовувати систематично індивідуальне навчання. Правильно організована робота допоможе кожному учневі відчувати себе здібним, потрібним, цікавим для вчителя і своїх товаришів.

Професійна культура взаємопов'язана з усіма компонентами особистісної культури, у першу чергу з моральною, правовою, розумовою, естетичною, екологічною тощо. На її становлення і прояв впливає весь комплекс соціальних, економічних, педагогічних чинників. Професійна зрілість пов'язана із професійною етикою й естетикою, із громадянською й моральною вихованістю. Їхня єдність називається професійною культурою особистості.

Поняття «компетентність» (від латинського слова – відповідний, здібний). Компетентність у певній сфері знань, набута в процесі професійної освіти й удосконалення досвіду вчителя, – це тільки один із компонентів його професійної діяльності. Професійна кваліфікація – це якісний рівень готовності до реалізації своїх педагогічних функцій. І оскільки це якісний рівень, він, безумовно, характеризує професійну культуру педагога. Але чи лише від професійної компетентності залежить успішність професійної діяльності педагога?

Професійна культура педагога немислима без високого рівня культури його особистості. Іншими словами: професійна культура педагога – це й культура фахівця в певній галузі знань, і культура педагога, особистості, здатної не тільки транслювати знання, але і створювати сприятливе розвивальне освітнє середовище. Саме цей особистісний аспект професійної культури педагога набуває особливого значення в умовах гуманізації освіти, саме на його розвиток слід звернути увагу.

Аналіз світових тенденцій у галузі педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до педагогічного професіоналізму і особистих якостей вчителя. На думку вчених, основними проблемами, з якими зустрічатимуться вчителі, є:

- постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів;

- самостійна постановка і вирішення творчих і дослідницьких завдань;

- ускладнення проблем виховання;

- безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання і виховання, новими досягненнями вітчизняного і зарубіжного досвіду;

- розв'язання складних професійно-педагогічних проблем, які вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок з таких суміжних з педагогікою наук як філософія, психологія, релігієзнавство, правознавство та ін.;

- робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі.

І в навчальному закладі, і у своєму сімейному оточенні ми спостерігаємо, як із роками діти поступово відгороджуються від дорослих, замикаються, не пускають до свого внутрішнього світу навіть найближчих родичів. Добре, якщо в ролі старшого друга опиниться хтось із батьків, друзів, однолітків. Часто завдяки створенню атмосфери поваги

й довіри ним стає педагог. Якщо ж підліток, юнак, дівчина не знаходять довіри в організованому освітньому просторі чи в родині, вони шукають розуміння й визнання в неформальному спілкуванні, яке часто приводить до асоціального, кримінального середовища, може навіть стати причиною суїциду. Робота з такими вихованцями вимагає особливої обережності, уваги до світу їх ніж бажань, прагнень, очікувань. Вони недовірливі, уразливі. І лише гуманна позиція педагога, здоровий морально-психологічний клімат у колективі однолітків дозволяють переорієнтувати підлітків у їхньому світі цінностей, пробудити віру у себе і людей.

Пріоритети виховної, розвивальної діяльності вчителя дозволили визначити ті інваріантні характеристики, без яких неможлива сьогодні професійна культура педагога. Так, на думку К. Роджерса, у гуманістичній педагогіці пріоритетний оптимістичний погляд на дитину, опора при роботі з нею на позитив. «Людина, – писав Роджерс, – є не те, що вона є, а те, чим вона може стати. Ресурс розвитку людини закладений у ній самій». Педагога, котрий дотримується цих ідей, допомагає дитині у процесі розвитку, полегшує складну роботу зростання, К. Роджерс назвав «фасилітатором» (той, що підтримує). Педагог-фасилітатор відкритий до діалогу, він прагне побачити світ очима дитини, зрозуміти його. У складних умовах фасилітатор намагається підтримати розвиток дитини, він відкритий для співпереживання дитині і відверто висловлює свої почуття.

Педагог-фасилітатор – творча особистість, креативність якої постійно зростає. Як правило, творчі особистості відрізняються різнобічним світоглядом, досвідом творчості у суміжних з професійною діяльністю галузях, здатністю захоплювати, що допомагає досягнути взаєморозуміння, співтворчості з вихованцями.

Які ж ті психологічні характеристики педагога-фасилітатора, що визначають його професійну культуру та дозволяють розвивати культуру вихованців?

- Емпатія як здатність співчуття, розуміння стану вихованців.
- Прийняття (за визначенням К. Роджерса) дитини такою, яка вона є.
- Конгруентність – відповідність позиції вихованців, щирість та відкритість їм.
- Креативність – це не тільки здатність до творчості, але і швидкість реакції в нестандартних ситуаціях, своєрідний артистизм, здатність захоплювати, реагувати з гумором.
- Сугестивність – здатність впливати на емоційну сферу вихованців, створювати сприятливу атмосферу, доброзичливий мікроклімат.

• Терпимість, толерантність, визнання права дитини на невідповідність думки з позицією педагога, права на помилку.

• Здатність до рефлексії – як самоаналіз своєї поведінки, самоконтроль у процесі спілкування, так і допомога вихованцям в осмисленні того, що відбувається з ними.

В умовах оновлення суспільства й освіти пріоритетним стає самовизначення педагога не лише і не стільки за соціальною константою, скільки за особистісно-міжособистісною. Сьогодні педагог усвідомлює: успішною його професійна діяльність може бути лише тоді, якщо є особистісні контакти з вихованцями. Цінним є вплив на дітей індивідуальності педагога. У сучасних умовах вербальний вплив практично незначущий, якщо він не підкріплений високими духовними якостями педагога, його моральною зрілістю. Звичайно, було б утопією вважати кожного педагога готовим до подвигу духовного само вирощування, але не можна не визнати, що саме на цьому шляху педагог отримує впливовість неформального лідера, на цьому шляху протікає становлення його професійної культури.

Охріменко О. М.

СУЧАСНИЙ УЧИТЕЛЬ-ЛІДЕР: ДОСЛІДНИК ТА ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ

*Учителем школа стоїть: коли учитель непотрібний,
неприготований, несумлінний, то й школа ні до чого*

І. Я. Франко

Модернізація освіти – досить тривалий процес глибоких змін в усіх сферах освітньої діяльності, метою якого є якісне поліпшення результатів навчання і виховання, становлення гуманної високоморальної освіченої людини, здатної жити і працювати з максимальною користю для себе і для суспільства. Цілком очевидно, що без висококваліфікованого сучасного вчителя розв'язати завдання удосконалення й модернізації освіти неможливо.

Важливість суспільної ролі сучасного вчителя-лідера пояснюється тим, що галузь освіти сьогодні є єдиним соціальним інститутом, через який проходить кожна людина, набуваючи рис особистості, фахівця і громадянина. Кожне суспільство моделює той ідеал педагога, діями і вчинками якого, по суті, формується громадянське суспільство. Тому

ідеал є важливим чинником у створенні системи звичаїв, традицій і моралі кожного народу.

Високі вимоги до сучасного педагога обумовлені об'єктивними потребами суспільства, новими завданнями, які ставить перед нами життя. Сучасний вчитель повинен навчити дітей системному мисленню, методам пізнання та самоорганізації, допомогти розкрити власний потенціал, стимулювати та активно використовувати творчі можливості кожної особистості.

Ще В. В. Сухомлинський вказував, що робота вчителя – це творчість, а не буденне заштовхування у дітей готових знань. Відтак, покликання педагога – у розвитку творчих можливостей, здібностей дитини, вихованні в неї потягу до нового, формуванні творчої особистості.

Важливою умовою реалізації такого підходу є творчість самого педагога. Які ж риси мають бути притаманні творчій особистості вчителя, вихователя, керівника освітньої установи? Це, насамперед, високий рівень моральної свідомості, постійний пошук оптимальних оригінальних рішень поставлених завдань, творчий стиль мислення, здатність бачити проблему, виявляти суперечності, творча фантазія, розвинена уява, прагнення досягти ефективного результату за конкретних умов праці, високий рівень загальної культури.

Творча особистість педагога завжди характеризується високим рівнем креативності, яскраво вираженими особистісними якостями і здібностями, які сприяють успішній професійній діяльності.

Кожен творчий фахівець у своєму розвитку, за твердженням І.Раченка, проходить певні стадії:

- професійне становлення, шлях "спроб і помилок", особистих пошуків у професійній діяльності;
- стихійне самовдосконалення, яке полягає в орієнтації творчої діяльності працівника на розширення базових знань, умінь та навичок;
- планомірна раціоналізація особистісної творчої діяльності, що виражається у плануванні педагогом власного творчого досвіду, а також у несистемному використанні власних новацій у професійній діяльності;
- оптимізація процесу і результатів праці: період, коли творча діяльність не лише планується, а й на основі наукової організації праці прогнозується її розвиток.

Відомі вчені В. А. Кан-Калік і М. Д. Нікандров виділяють основні умови перетворення діяльності вчителя у творчу:

- усвідомлення себе як творця в педагогічному процесі;

– усвідомлення сутності, значення і завдань власної педагогічної діяльності, її мети;

– сприймання вихованця як особистості в педагогічному процесі (як об'єкт і суб'єкт виховання);

– усвідомлення власної творчої індивідуальності.

У творчій педагогічній діяльності, на думку дослідників, можна визначити п'ять основних підсистем.

1. Дидактична підсистема характеризує ступінь володіння вчителем змістом навчального матеріалу, формами, методами, засобами ефективної організації навчальної творчої діяльності учнів.

2. Виховна підсистема характеризує творчу педагогічну діяльність учителя із забезпечення психолого-педагогічних умов для формування кожного учня як особистості через активну життєву діяльність вихованців, їх творчий розвиток, самореалізацію потенційних можливостей у різних видах діяльності.

3. Організаційно-управлінська підсистема характеризує творчу педагогічну діяльність учителя з розвитку здатності до самоуправління і комунікації.

4. Підсистема самовдосконалення характеризує творчу педагогічну діяльність учителя з підвищення своєї професійної та загальної культури самовиховання і саморозвитку професійно значущих якостей, педагогічної майстерності, створення своєї творчої лабораторії.

5. Громадсько-педагогічна підсистема характеризує професійний, громадський та особистісний рейтинг учителя.

У цих підсистемах різні вчителі можуть перебувати на різних творчих рівнях:

1. Репродуктивний передбачає, що вчитель, працюючи на основі вироблених до нього методик, рекомендацій, досвіду, відбирає ті, які найбільше відповідають конкретним умовам його праці, індивідуально-психологічним особливостям учнів.

2. Раціоналізаторський передбачає, що вчитель на основі аналізу свого досвіду, конкретних умов своєї педагогічної діяльності вносить корективи у свою роботу, удосконалює, модернізує її.

3. Конструкторський передбачає таку діяльність учителя, у якій на основі свого досвіду, знань психолого-педагогічних особливостей учнівського колективу, використовуючи існуючі методики, учитель конструє свій варіант вирішення педагогічної проблеми;

4. Новаторський передбачає вирішення педагогічної проблеми на принципово нових засадах, відрізняється новизною, оригінальністю, високою результативністю.

Отже, творчий учитель – це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної креативності (креативні риси особистості й додатково сформовані мотиви, особистісні якості, здібності, які сприяють успішній творчій педагогічній діяльності), відповідним рівнем знань предмету, який викладає, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, які за сприятливих для педагогічної творчості учителя умов забезпечують його ефективну педагогічну діяльність із розвитку потенційних творчих можливостей учнів.

Творчість є необхідною складовою праці вчителя. Без неї неможливий педагогічний процес. Творчість педагога специфічна за своєю суттю. Учитель дає науковим фактам, гіпотезам, теоріям нове життя, відкриваючи їм шляхи до розуму і серця своїх учнів. При цьому творчість – необхідна умова становлення самого педагога, його самопізнання, розвитку і розкриття як особистості.

Пляшник Л. С.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛІДЕРА

Лідерство починається тоді, коли починаємо ми.

Френк Карделл

У сучасному світі не вистачає лідерів у повному розумінні цього слова. Чи то особиста, професійна або соціальна сфера, чи – щось більш своєрідне, творче, нам скрізь потрібні лідери. Завдання школи не тільки дати учням певну суму знань, а сформувати успішну громадсько активну особистість, здатну взяти на себе відповідальність за те, що відбувається навколо, повести за собою інших, бути лідером.

Виховуючи учня, можна використовувати різні засоби навчання: вербальні, наочні, технічні, спеціальні, але найбільш результативним є особистий приклад вчителя – компетентного, вмілого організатора дитячого колективу.

Які ж ключові компетентності повинен мати вчитель – лідер? Їх кілька:

- професійна – знання теорії і практики;
- пізнавальна – уміння вчитися й оперувати знаннями;

- особистісна – здатність до розвитку індивідуальних здібностей і талантів, обізнаність у власних сильних і слабких сторонах;
- самоосвітня – здібність до самонавчання, схильність до самоаналізу, самоконтролю за власною діяльністю;
- соціальна – уміння правильно будувати взаємовідносини з колективом; розвиток особистих якостей, культура відносин;
- стратегічна – орієнтація на перспективу, уміння формулювати стратегічну й тактичну мету роботи, гнучкість у поведінці.

Сучасна психологічна наука значну увагу приділяє питанню лідерства. Х. Оуен, В. Ходжсон, Н. Газзар зазначали: «Лідерство починається з того, що людина знаходить в собі сміливість стати тим, ким вона здатна стати. Лідерство передбачає безперервне навчання впродовж всього життя. Завдяки навчанню ми пізнаємо себе, навколишній світ і реальні проблеми навколо нас». Тому вчитель повинен займатися самоосвітою для розвитку управлінської компетенції. Девіз: «Вчити самого себе» є актуальним для педагогів, адже завдяки своїй наближеності до учнів вони мають можливість здійснювати безпосередній вплив на розвиток особистості дитини. В.Сухомлинський зазначав: «Учитель повинен знати й відчувати, що на його совісті доля кожної дитини, що від його духовної культури та ідейного багатства залежить розум, здоров'я, щастя кожної людини, яку виховує школа».

Методична робота школи також повинна бути спрямована на розвиток лідерської компетентності педагогів.

Особливого значення в такій роботі набувають активні та інтерактивні форми роботи: ділові педагогічні ігри, лекції-консультації, фокус-групи, тренінги, моделювання конкретних ситуацій, розробка проектів. Такі методи формують умови для розвитку творчого потенціалу вчителя, дозволяють створити відчуття психологічної безпеки, гри, спонтанності, стимулюють самоаналіз, педагогічну рефлексію та мотивацію до творчої лідерської діяльності.

У структурі професійної готовності вчителя особлива роль належить лідерським якостям, які визначають його здатність справляти безпосередній емоційно-вольовий вплив на учнів, організовувати спільну діяльність і ефективно вирішувати навчальні, розвивальні та виховні завдання.

Учителю слід пам'ятати, що керівником-лідером на уроці є саме він, і ефективність його керівництва класом як колективом визначається можливістю успішно вирішувати основні проблеми стосунків: умінням реагувати на непередбачувану поведінку школярів, активізацією

розумової діяльності учнів, чітким формулюванням вимог до учнів, встановленням із ними надійного зворотного зв'язку, здатністю побачити та відрізнити хороше від поганого, правду від неправди. Вчитель, керуючи навчальним процесом на уроці, повинен ставити перед учнями чіткі, зрозумілі завдання, давати їм можливість отримувати задоволення від своєї праці, брати участь в управлінні організацією видів навчальної колективної діяльності, створювати умови для самостійного вирішення проблем. Беручи участь у діяльності підлітків, учитель може займати різні позиції (консультант, інструктор, керівник, помічник організатора, спостерігач тощо). У повазі до особистості дитини виявляється вища суть гуманізму вчителя-лідера.

Психоаналітики виділили десять типів лідерства: “Соверен”, “Вождь”, “Тиран”, “Організатор”, “Спокусник”, “Герой”, “Дурний приклад”, “Кумир”, “Вигнанець”, “Козел відбувайло”. Основне завдання вчителя бути “Організатором”, “Кумиром” а, ні в якому випадку, не кимось іншим.

Є певні зв'язки між типом лідерства і стилем керівництва. У теорії і практиці управлінської діяльності виокремлюють різні типи стилів керівництва за ознакою переважання одноосібних чи групових способів впливу та організацію навчально-виховного процесу: авторитарний, демократичний, ліберальний.

Учитель, який вибирає *авторитарний стиль*, передбачає ухвалення всіх рішень самостійно, чітко розподіляє «ролі» учнів. Структура його керівництва є гранично жорсткою: рішення педагога не обговорюються, а підлягають чіткому виконанню. Авторитарний стиль керівництва породжує нещирість, недовіру, напруженість у стосунках. Учні змушені маскуватися і пристосовуватися.

Демократичний стиль ґрунтується на колегіальному прийнятті рішень. За демократичного стилю керівництва діти є не просто виконавцями рішень вчителя, а сприймають цілі уроку як власні цінності та інтереси. Цей стиль активізує ініціативність, є передумовою нестандартних рішень, сприяє поліпшенню морально-психологічного клімату в учнівському колективі. За таких умов школярі мають змогу навчатися один у одного, кожний є джерелом інформації, а вчитель-демократ враховує індивідуально-психологічні властивості, потреби, інтереси кожного, обирає адекватно ситуації засоби впливу.

Ліберальний стиль називають непослідовним стилем, адже він дезорієнтує діяльність і спілкування в класному колективі. На уроці нечітко визначаються цілі, планування непродумане й нерациональне,

регулювання робочого процесу здійснюється по мірі надходження завдань. Відбувається запізніле реагування, імпровізація, спонтанне прийняття рішень. Учитель часто діє залежно від свого емоційного стану, що призводить до зниження ефективності навчально-виховного процесу.

Оптимальним та ефективним способом управління є поєднання різних стилів керівництва, співвідношення між якими змінюється в залежності від ситуації.

Учитель-лідер:

- має знання і розуміння процесу навчання та виховання, використовуючи принципи ситуативного лідерства;
- може відрізнити ситуації, які потребують певного виду розмови, як наприклад, розмови з наданням порад;
- може ефективно здійснювати стратегії втручання для більшої ефективності проведення уроку чи виховного заходу;
- має риси давньогрецьких героїв: справедливість, мудрість, хитрість, шляхетність;
- прагне пристрасної самовіддачі справі;
- відповідальний, далекоглядний;
- бачить перспективи, мотивацію діяльності;
- чутливий до змін, гнучкий у поведінці.

Лідерство – це потреба нашого часу.

Отже, не бути лідером – це те ж саме, що блукати вночі у величезному лісі без ліхтаря, компаса і карти. Лідерство – це не тільки вміння вести за собою інших, але й уміння управляти власним життям. Ми можемо прожити все життя, слідуючи за ким-небудь, втілюючи в життя чужі бажання, потреби і мрії, приносячи в жертву свої власні. Ми можемо досягти того рівня розвитку, який поставили перед собою інші. Але при цьому ми втрачаємо велику частину своєї здатності самостійно визначати кожен крок свого життя, а наша особиста сила виявляється не в наших руках, а в руках оточуючих нас людей, культури і суспільства.

Література

1. Драйден Г. Революція в навчанні / Драйден Г., Вос Дж. — Львів : Літопис, 2005. — 542 с.

2. Неприцький О.А. Розвиток лідерських якостей і установок шляхом тренінгового навчання лінійних керівників // IV Міжнародна науково-практична конференція „Психолого-педагогічні аспекти розвитку пам'яті та творчого мислення” м. Вінниця, 16-18 жовтня 2008 р. — Вінниця, 2008. — С. 33-35.

3. Петровська А.В., Шпалінський В.В., Соціальна психологія колективу / А.В. Петровська, В.В.Шпалінський — Москва: «Просвещение», 1978. — 436 с.
4. Словарь-справочник по психологической диагностике / Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М., отв. ред. С.Б. Крымский. — Киев : Наук. думка, 1989.
5. Сухомлинський В.О. Роль особи вчителя в духовному житті колективу та особистості Сухомлинський В.О. // Вибрані твори : в 5 ти тт. — К., 1976. — Т. 1.
6. Федулова Л.І. Актуальні проблеми менеджменту в Україні / Л.І. Федулова — К.: Фенікс, 2005. — 240 с.
7. Щекин Г.В. Основы кадрового менеджмента : ученик / Г.В. Щекин — 3-е изд., перераб. и доп. — К. : МАУП, 1999. — 288 с.
8. Біографічна стаття. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/nemov3/01.php
9. Біографічна стаття. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/osdys/2010_1/10ksappu.pdf

Портяний Б. В.

МОЛОДИЙ ПЕДАГОГ – СУЧАСНИЙ ЛІДЕР

*«Лидеры не рождаются и не делаются кем-либо –
они делают себя сами»
Стивен Коби*

Учитель – це не просто професія, це спосіб життя.

Молодий педагог, хто він? Комунікабельна, активна, творча людина обрала метою свого життя нести знання, ділитися ними з учнями, нашим майбутнім поколінням.

Відомо, що професійною метою педагога є навчити знаходити потрібні знання в океані сучасних наук, набувати досвід самоосвіти, зацікавити своїм предметом. Як же можна мотивувати учнів, за допомогою яких засобів навчання?

Підручник, дошка в якості наочності – традиційні засоби звичайного вчителя. Сучасний вчитель крім них використовує ще й презентації, Інтернет, навчальні диски.

Яким я бачу сучасного молодого педагога?

На мій погляд – це педагог, який не зупиняється у досягненні мети, а прагне до підвищення свого професійного рівня, знайомиться з

новими технологіями і, звичайно, є позитивно налаштованою, світлою людиною, що показує своїм прикладом, життєвою та педагогічною позицією, ставленням до життя у всіх його проявах, наскільки важливі знання.

Молодий педагог – безумовний лідер. А якщо ні, він повинен зробити все для того, щоб ним стати.

Особливість діяльності сучасного вчителя полягає в тому, що він постійно перебуває в центрі групової активності в різних системах міжособистісних відносин, таких як «учитель-клас», «учитель-батьки», «учитель-педагогічний колектив», «учитель-професійне освітнє середовище» тощо. Одночасно чи по чергову він має виконувати ролі керівника, організатора, наставника, консультанта, дослідника, доповідача та ін. Ефективність діяльності вчителя в кожній із цих ролей передбачає сформованість у нього лідерських якостей. Проблема полягає в тому, які саме якості вчителя можемо віднести до лідерських. З'ясування цього може суттєво полегшити процес їх формування.

Американський «гуру» лідерства Джон Адаір визначає набір характерних для лідера якостей, серед яких: ентузіазм (емоційний підйом), цілісність особистості (цінності, які сповідує людина, відображаються в її вчинках), твердість характеру (вимогливість, наполегливість, стійкість, прагнення не популярності, а поваги), справедливість (однакове ставлення до всіх, відсутність любимчиків у групі, неупередженість у застосуванні заохочень та покарань), сердечність (турбота про людей і любов до того, що робиш), скромність (бажання слухати інших та відсутність пихатості) та впевненість у собі [3, с. 6-7].

Роберт Кац виділив три групи лідерських умінь, а саме:

1) технічні вміння (це вміння, пов'язані із професійною сферою діяльності лідера, що здобуваються через освіту та досвід – зокрема, для вчителя це знання предмета, методики викладання та психологічних особливостей вікової групи, з якою він працює);

2) міжособистісні вміння (розуміння поведінки людей і групових процесів, здатність розрізняти почуття та мотиви інших, уміння ефективно спілкуватися та переконувати тощо);

3) концептуальні вміння (здатність працювати з ідеями та концепціями, вміння логічно мислити, індуктивно та дедуктивно аргументувати, аналітичне та креативне мислення) [4, с. 87].

Отже, лідерські якості вчителя – це стійкі комплексні внутрішні утворення, які проявляються через систему потреб, мотивів, знань,

умінь, навичок, переконань, цінностей, соціально-психологічних та індивідуально-особистісних властивостей учителя і визначають його діяльність та поведінку, забезпечують йому провідні позиції у системі міжособистісних стосунків, що дає змогу вчителю ефективно управляти групою, здійснювати вплив на всіх учасників педагогічної взаємодії та займати активну позицію у процесі професійного становлення та соціальних перетворень.

Роль учителів-лідерів у сучасній школі важко переоцінити.

Як лідерство допомагає вдосконалювати роботу шкіл, підвищувати навчальні показники і професійний ріст вчителів?

1. Вчителі-лідери творчо адаптуються до умов реальності, в якій працюють. Вони терплячі, уміють чекати, але завжди вітають і заохочують зміни.

2. Ці вчителі заручаються підтримкою громадськості, займаючись разом з нею освоєнням проектної діяльності та працюючи з батьками неформально і формально через батьківські комітети та інші організації.

3. Вони навчаються і переймають досвід інших, залучають учнів до науково-дослідницької роботи.

4. Ці вчителі вчаться довіряти один одному, з повагою ставитися до різних думок і правильно вести себе в проблемних ситуаціях. Вони також розглядають невдачі як цінний досвід, використовуючи їх як потужний стимул для аналізу і перегляду своєї роботи і навчання в класі.

Можна відзначити позитивні зміни, що відбуваються в школах, де в професійних навчальних спільнотах діє лідерство:

1. Вчителі тісніше спілкуються і краще відчувають підтримку один одного. Їх старання цінуються та отримують визнання.

2. Вони навчають вже по-іншому: "Ти вибираєшся з підручників і паперів і занурюєшся у створення навчального простору".

3. Вчителі краще приймають критику і керують конфліктами. Вони з легкістю визнають, що можуть чогось не знати. Завдяки цьому з'являється безліч ідей, і енергії вистачає на цілий день.

4. Ці вчителі фокусують увагу на самих учнях і тій підтримці, яка необхідна їх вихованцям в навчальній діяльності.

5. Батьки виявляють велику зацікавленість у навчальних успіхах своїх дітей і велику вдячність по відношенню до школи, так як вони бачать зусилля, які педагогічна команда вкладає в кожную дитину.

6. Учні відчують себе більш згуртованими, відчують турботу про себе – вони бачать людей, що на їхньому боці. Вчителі апробують новаторські методики і тренують лідерські ресурси особистості, виховуючи громадянина, здатного творчо вирішувати проблеми.

Слід зазначити, що ефективний розвиток педагогічної творчості і самореалізація вчителя можливі тоді, коли діяльність школи, система методичної роботи будується з урахуванням особистості вчителя, його віку, стажу, рівня педагогічної майстерності, ініціативи та здібностей.

За даними наукових досліджень сьогодні на репродуктивному рівні працює 9,7% , на раціоналізаторському – 58,1%, на конструктивному – 27,6%, на новаторському 4,5% педагогів .

Досвід свідчить про необхідність як індивідуальної, так і диференційованої роботи з педагогічними кадрами. Особливого значення набувають активні та інтерактивні форми методичної роботи: ділові педагогічні ігри, лекції-консультації, фокус-групи, тренінги, моделювання конкретних ситуацій, розробка проектів. Такі методи формують умови для розвитку творчого потенціалу вчителя, дозволяють створити відчуття психологічної безпеки, гри, спонтанності, стимулюють самоаналіз та педагогічну рефлексію та мотивацію до творчої діяльності.

Література:

1. Митина Л.М. Психология труда и профессионального развития учителя / Л. М. Митина — М. : Академия, 2004. — 320 с.

2. Угляница Г.В. Формирование лидерских качеств будущего педагога в процессе его социально-профессионального самоопределения / Г.В. Угляница — [Електронний ресурс] // Режим доступу: [//www.dissercat.com/content/formirovanie](http://www.dissercat.com/content/formirovanie)

3. Adair J. Develop Your Leadership Skills / John Adair. — Kogan Page Publishers, 2007. — 89 p.

4. Chance P. L. Introduction to educational leadership and organizational behavior: theory into practice / Patti L. Chance, Edward W. Chance. — Eye on Education, 2002. — 237 p.

Тарасенко Н. В.

ЛІДЕРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЛЮДИНИ ХХІ СТ.

Формування лідерської компетентності вчителя відбувається за такою схемою:

- ✓ діагностика лідерської компетентності вчителя;
- ✓ аналіз результатів діагностики;
- ✓ постановка кожним вчителем корекційних задач;
- ✓ вибір корекційних програм, розробка заходів, добір ефективних методів та прийомів роботи;
- ✓ виконання заходів;
- ✓ повторна діагностика та аналіз результатів.

Для розвитку лідерських якостей учителя необхідно розвивати відповідні вміння.

1. Першими, найголовнішими навичками є вміння планувати та визначати мету. Будуючи свій педагогічний досвід, вчитель повинен вміти визначити верхню точку вектора, чітко знати вимоги суспільства до сучасного педагога та його діяльності.

2. Навички володіння ПК та іншими ІКТ. Знання сучасних інформаційних технологій реалізуються шляхом проведення курсів компанією Інтел. Також під час проходження курсів підвищення кваліфікації при ПОППО з проблеми «ІКТ в навчальному середовищі». Робота в полтавській спільноті вчителів «1 учень – 1 комп'ютер». Також проведення майстер-класів для учнів та вчителів ліцею, вчителів міста.

3. Використання прогресивних освітніх технологій. Виховання інформаційної культури. Використання в навчальному процесі Інтернет ресурсів, робота з мультимедійною дошкою. Участь у вебінарах та форумах з актуальних педагогічних проблем. Робота на класних сайтах, сайті ліцею та інших шкільних освітніх мережах, наприклад «Щоденник».

4. Вчитель – лідер повинен мати мотивацію до навчання та самовдосконалення. Лише людина, яка постійно прагне до знань, зможе повести за собою інших, запалити їх новими ідеями.

5. Вчитель повинен постійно розвивати адаптаційні якості. Легкість та швидкість опанування новими професійними технологіями.

Змінюється час, кожного дня з'являються нові технології, тому саме вчитель, виховуючи людей майбутнього, зобов'язаний своє життя та діяльність у соціумі проводити відповідно до вимог сучасності. Наприклад, з введенням нового Державного стандарту та програм для перших класів з 2012–2013 н. р., вчитель повинен освоїти викладання курсу «Сходінки до Інформатики». Це потрібно і для того, щоб мати комп'ютерну підтримку вивчення навчальних предметів (української

мови, англійської мови, математики, ознайомлення з навколишнім світом, ОБЖ і т. д.).

6. Комунікативні навички. Навички спілкування та обмін досвідом. Ці навички необхідні педагогу для презентації свого власного педагогічного досвіду. Також для навчання дітей працювати в групах, створювати навчальні проекти (збір інформації, її синтез та аналіз без даних навичок неможливі). Мало працювати творчо, реалізувати новаторські ідеї. Під час педагогічної атестації потрібно достойно представити свою роботу.

7. Здатність до рефлексії – самоаналізу, оцінювання власної поведінки, самоконтролю в процесі діяльності.

8. Постійний моніторинг якості спілкування з учнями і колегами. Контролювати розвиток цих вмінь можна за допомогою анкетування, психологічних ігор та вправ, тренінгів, круглих столів, дискусій тощо.

9. Розвиток креативності та критичного мислення особистості вчителя. Сучасні батьки, віддаючи своїх дітей до 1 класу, вибирають неординарного, творчого, професійного вчителя. Але велику роль при всьому цьому відіграють і моральні якості педагога, вміння створити ним комфортну атмосферу, організувати міжособистісні зв'язки та гнучкість у їх реорганізації відповідно до поточної ситуації. Це використання в своїй діяльності особистісно зорієнтованого навчання, діяльнісного та гуманістичного підходу.

Цимбалюк О.В.

«СИТУАЦІЯ УСПІХУ» ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРА

*Дія – головний ключ до успіху
П.Пікассо*

Ідея формування лідерських якостей вчителя є досить актуальною для сучасної освіти, що пов'язано в першу чергу з посттоталітарним минулим українського суспільства, коли в умовах адміністративно-командного стилю управління становлення лідерів могло відбуватися лише через офіційне визнання. Тому в умовах демократизації суспільства визначення вчителя ключовою фігурою побудови інноваційної моделі школи майбутнього спонукає методичну службу досить ретельно продумати систему заходів, які будуть працювати на формування особистості вчителя та підвищення його професійної

компетентності. Необхідність упровадження у практику інноваційних технологій ставить вимогу враховувати особистісний фактор, тобто планувати й реалізовувати роботу з урахуванням того, що серед різних категорій учителів є щиро зацікавлені у результатах своєї праці, захоплені ідеєю, готові до постійного професійного вдосконалення і навчання – справжні лідери в освіті.

На нашу думку, найбільш доцільною є дефініція поняття «лідер», запропонована Ю.О. Конаржевським (3; 42). Він вказує на ознаки, що виділяють його серед інших:

- носій організаційних змін,
- особистість, яка пропонує нові підходи до розв'язання проблем,
- пропагує нові цінності серед колег,
- захоплений ідеєю,
- готовий долати тривалі труднощі,
- агент змін, який може надихнути інших працювати краще.

Що є пріоритетом у роботі з цією категорією педагогів?

Як показує практика, основними умовами ефективного навчання дорослих є мотивація до підвищення професійної майстерності, що передбачає використання форм і методів методичної роботи, які відповідають різним стилям і технологіям, педагогічних здібностей учителя, створення ситуації успіху, можливість застосування нових знань на практиці. У процесі формування лідерських якостей виникає нагальна потреба сприяти зростанню впевненості вчителя у своїх силах, усвідомленню необхідності позитивного ставлення до новацій, виникненню бажання оволодівати новими знаннями з метою самореалізації, що неможливо без переживання успіху.

На підставі аналізу літератури з даного питання розглянемо **різні аспекти поняття «успіх»**.

- Психологи часто звертаються до емоційного аспекту успіху, впливу його переживання на подальшу діяльність, говорячи про успіх як своєрідний поштовх до наступних дій, пошуків у діяльності, що виконується.

- Енциклопедичні джерела свідчать, що успіх поділяється на власне позитивний результат людської діяльності у певній галузі суспільно-громадської сфери та на схвальне сприйняття оточенням відповідних досягнень.

- Філософський аналіз явища успіху розгалужується на соціально-культурне, історичне розуміння цього поняття та побутове усвідомлення

успіху, що асоціюється із самореалізацією особистості.

- Сучасна українська лексикографія визначає успіх як позитивний наслідок роботи, значні досягнення, громадське визнання, схвалення чого-небудь.

- Педагогічне розуміння успіху полягає в комплексі умов, за яких створюється можливість досягнення позитивних результатів діяльності, як окремої особистості, так і методичного об'єднання в цілому.

На думку автора технології «Створення ситуації успіху» А.С. Белкіна, успіх визначається як переживання радості, задоволення через усвідомлення співвідношення практичного результату діяльності із запланованим, а ситуація успіху – як діяльність, організована методами: «Авансування», «Холодного душу», «Евріки», «Сповіді», «Загальної радості», «Емоційної підтримки» тощо. Ще з часів Я. Коменського, який поставив завдання створення педагогіки, що дає гарантію успіху, продовжується творчий пошук методів у цьому напрямку.

Традиційно модель ситуації успіху розглядається як оптимальна комбінація умов, що забезпечує поставлену мету, момент позитивних переживань від отриманих результатів, високу соціальну оцінку, суспільне визнання індивідуальних досягнень особистості, тому важливим залишається така організація методичної роботи, яка сприятиме виконанню цих умов.

У процесі формування лідера шляхом застосування технології «Створення ситуації успіху» виділимо етапи :

- **Визначення мети та накопичення досвіду**

Бачення перспективи забезпечить правильний напрям діяльності вчителя та усвідомлення того, що особисте зростання має здійснюватись усе життя. Самоосвіта, накопичення досвіду, аналітичність, здатність удосконалюватись – складові успіху на даному етапі. Важливою також є самотивація – уміння зберігати надію, наполягати на власній думці, не зважаючи на невдачі та перешкоди. При формуванні лідерських якостей не потрібно зосереджувати увагу на швидкому досягненні результатів, необхідно знаходити певний баланс між трьома складовими успіху: метою, процесом і підсумками.

- **Продуктування результатів своєї професійної діяльності**

Формуванню лідерських якостей педагогів сприяє участь у різноманітних професійних конкурсах, зокрема «Вчитель року». Педагоги, які подали матеріали, на певний час стають однією командою, результатом діяльності якої повинна бути перемога найкращого, а потім його достойне представлення на наступному етапі.

Не тільки переможець, а й лауреати відчують таке необхідне їм, як лідерам, соціальне визнання, коли при підготовці до змагань іншого рівня, вони згідно з чітким планом будуть задіяні та відчуватимуть відповідальність за результат. На створення успішної ситуації будуть впливати стосунки, що склались між ними, наприклад, емпатія – уміння ставити себе на місце іншого, розуміти, що відчуває решта. Найкраще, коли учасники залишаться задоволені своїм особистим внеском, будуть відчувати свою значущість і підтримку, прагнутимуть працювати разом і надалі.

- **Створення творчого середовища**

З метою запобігання самовигоранню особистості на цьому етапі важливий пошук однодумців, можливість очолити творчу групу, школу молодого вчителя, лабораторію і, таким чином, поширити набутий досвід. Методично обґрунтованим є такий крок роботи з лідерами, як святкування досягнень, коли заохочується гордість, позитивна самооцінка та відданість педагогічній справі. Доречно буде згадати вислів Вільяма Джеймса: «Найвищою потребою для усіх людей є потреба, щоб їх цінували». Під час святкування досягнень висловлюється суспільне визнання індивідуальних результатів, створюється середовище підтримки успіху, у педагогів розвивається впевненість у власних силах та формується бажання працювати краще.

Доречним буде приклад Павелка Геннадія Григоровича, учителя Полтавської школи №18, який від захоплення туристсько-краєзнавчою роботою, організації дитячого клубу «Горизонт», випуску електронного посібника з історії для 6 класу пройшов шлях до вчителя – методиста, переможця міського та лауреата обласного етапу конкурсу «Вчитель року», став керівником команди-переможниці обласних злетів юних туристів, конкурсів Малої академії наук, гри «Дебати», а в листопаді 2011 року отримав Диплом лауреата щорічної премії Верховної Ради України. Але Геннадій Григорович продовжує працювати над своєю улюбленою темою в аспекті позакласної роботи, участі у краєзнавчих експедиціях і планує в наступному навчальному році очолити творчу групу вчителів міста.

Підбиваючи підсумки, слід відмітити, що створення ситуації успіху шляхом застосування різноманітних прийомів: від анонсування діяльності до святкування досягнень, від емоційної підтримки до соціального визнання – необхідна складова процесу формування особистості, що має можливість відкрити лідера у собі, а потім дозволити йому вийти у світ та отримати визнання.

Література

1. Аникеева П.П. Учителю о психологическом климате в коллективе / П.П. Аникеева. — М.: Просвещение, 1983 — 96 с.
2. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как ее создать? / А.С.Белкин. — М.: Просвещение, 1991 — 169 с.
3. Конаржевский Ю.А. Менеджмент и внутришкольное управление. — М., Центр «Педагогический поиск», 2000 — 224 с.
4. Освітні технології : навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; О.М.Пехота (ред.). — К., 2004 — 256 с.
5. Підготовка керівника навчального закладу освіти : навчальний посібник / за ред. Л.І.Даниленко. — К. : Міленіум, 2004. — 272 с.

Яненко Л.М.

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Школа ХХІ століття – школа компетентної відповідальної людини, а значить, переходу від знаннєвої до компетентнісної освіти. Від особистих якостей учителя та рівня його підготовки залежить не лише якість шкільної освіти, а й рівень духовної культури суспільства, утвердження демократичних цінностей і процесів, що відбуваються в країні.

Модернізований зміст освіти, освоєння нових навчальних програм, створення авторських програм, підручників, введення нових оригінальних методик викладання – все це ставить учителя на шлях творчої дослідницької роботи. Центральною фігурою у модернізації освіти та реформуванні освітнього процесу має стати вчитель-дослідник, учитель-лідер як педагог нової формації – духовно розвинена, соціально зріла, творча особистість, компетентний фахівець, який професійно володіє всім арсеналом педагогічних засобів, постійно прагне до самовдосконалення та саморозвитку, стимулюючи до цього своїх учнів.

Високі вимоги до сучасного педагога озумовлені об'єктивними потребами суспільства, новими завданнями, які ставить перед нами життя. Сучасний вчитель повинен навчити дітей системному мисленню, методам пізнання та самоорганізації, допомогти розкрити власний потенціал, стимулювати та активно використовувати творчі можливості кожної особистості.

Творчість є необхідною складовою праці вчителя. Без неї неможливий педагогічний процес. Творчість педагога специфічна за своєю суттю. Учитель дає науковим фактам, гіпотезам, теоріям нове життя, відкриваючи їм шляхи до розуму і серця своїх учнів. При цьому творчість – необхідна умова становлення самого педагога, його самопізнання, розвитку і розкриття як особистості. Творчість, розвиваючи здібності, формує педагогічну талановитість учителя.

Слід зазначити, що ефективний розвиток педагогічної творчості і самореалізація вчителя можливі тоді, коли діяльність школи, система методичної роботи будується з урахуванням особистості вчителя, його віку, стажу, рівня педагогічної майстерності, ініціативи та здібностей.

Школа сьогодні відчуває потребу в учителіві, який постійно прагне до творчого пошуку, має навички дослідної експериментальної діяльності, вивчення, узагальнення, впровадження перспективного досвіду, високий рівень інформаційної культури, вміє інтерпретувати новий зміст освіти в методику навчання і виховання, здійснювати аналіз результатів творчої діяльності – як своєї власної, так і педагогічного та учнівського колективів.

За даними наукових досліджень сьогодні на репродуктивному рівні працює 9,7% , на раціоналізаторському – 58,1%, на конструктивному – 27,6%, на новаторському - 4,5% педагогів.

Досвід переконує, що не все нове, навіть явно позитивне, педагогічний колектив сприймає з ентузіазмом. Адже завжди знайдуться вчителі, які на будь-які новації дивляться з недовірою, дехто – скептично, а дехто не бажає нічого змінювати у своїй діяльності.

Прагнення йти в ногу з часом спонукало педагогічний колектив нашої Круподеринської ЗОШ I – III ступенів Оржицького району до участі у Всеукраїнському експерименті « Організаційно-педагогічні умови використання інформаційних комп'ютерних технологій у позаурочній діяльності учнів початкової школи», що сприяло застосуванню у навчальному процесі програми « Прикладна інформатика». Чому саме ця технологія зацікавила нас? Інтерес до неї був викликаний освітніми та розвивальними можливостями, закладеними в принципах, засадах, методах, моделях реалізації ідей диференціації та індивідуалізації в навчальному процесі.

Не секрет, що інформаційні технології впевнено входять в наше повсякдення. Тож ми прагнемо, щоб наші учні вже з початкових класів почали грамотно долучатися до них. Щоб комп'ютер з гри перетворився на засіб навчання. До цієї роботи долучилися вчителі інформатики і

англійської мови Афанасьєв А. В. та Лантух Р. А. За 4 роки участі у експерименті вчителі напрацювали досвід роботи у різновікових групах учнів початкової школи за програмою «Прикладна інформатика». Робота вчителів неодноразово відзначалася дипломами виставки «Сучасна освіта в Україні». Участь у проєкті дає змогу вчителям брати участь у семінарах, тренінгах, круглих столах. А це спонукає працювати над собою, щоб іти в ногу з часом, бути на рівні сучасних вимог.

Дехто з учителів сам працює творчо, сам шукає шляхи вдосконалення своєї фахової майстерності. Так, наприклад, старший учитель, учитель математики і інформатики Афанасьєв А. В. за участь у Восьмому всеукраїнському конкурсі «Вчитель-новатор» у 2011 році одержав сертифікат та був нагороджений дипломом як переможець у конкурсі «Найкращий авторський освітній інтернет-сайт» у номінації «Сайт учителів мистецького циклу».

Декого з учителів до творчості спонукає адміністрація школи. Так нещодавно вчителі початкових класів взяли участь у експерименті – апробували електронний засіб навчального призначення ППЗ освітньої галузі «Математика». Участь у цьому проєкті дала змогу вчителям збагатити свій педагогічний досвід та підвищити кваліфікаційну категорію під час атестацій. Важливо, що в цьому проєкті брали участь вчителі початкових класів з різними кваліфікаційними категоріями. Участь у таких заходах спонукає вчителя рівнятися на колег, формує бажання бути на рівні з ними. А в кінцевому результаті все це працює на учня, дає змогу вдосконалювати навчальний процес, підвищувати рівень знань учнів, працювати творчо.

Декому з учителів адміністрація школи рекомендує взяти участь у різних проєктах. Адже ми можемо передбачити, хто з учителів зможе взяти участь, а хто ні, і в кого буде добрий результат. І не просто порекомендувати участь, а і постійно підтримувати і допомагати в ході проєкту.

Участь учителів у різних проєктах дає їм змогу спілкуватися з колегами, порівнювати себе з ними, намагатися бути на рівні, особливо якщо ти вчитель сільської школи і спілкуєшся з учителями міських шкіл.

Важливого значення адміністрація нашої школи надає партнерським зв'язкам. Школа має партнерів у містах Комсомольську (ЗОШ № 2), та Києві (ЗОШ № 41, ліцей економіки, політики, права та іноземних мов, ліцей бізнесу). Учні і вчителі беруть участь у конференціях, фестивалях, семінарах та тренінгах, що проводяться цими навчальними закладами. Це теж сприяє необхідності саморозвитку та підвищенню професійного рівня

З метою формування і розвитку лідерських якостей в наших учителів ефективно використовуємо атестацію, в ході якої педагоги проводять творчі звіти перед своїми колегами, відкриті уроки, виховні заходи. Робота шкільних методоб'єднань у нашій школі теж спрямована на розвиток творчих здібностей учителів, як і участь їх у роботі творчих груп у масштабах району. Все це сприяє розвитку здорового суперництва між учителями, спонукає всіх до пошуку, до творчості. Не випадково наша школа стала лауреатом конкурсу «Сто кращих шкіл України – 2006» у номінації «Школа – соціокультурний центр села».

Є творчі вчителі-самородки. Таких одиниці. І є вчителі, творчий потенціал яких потрібно спонукати до розкриття, допомогти і підтримати. І це вже залежить від адміністрації школи. Тут вже треба, щоб і в адміністрації школи була присутня творчість, було присутнє прагнення плекати творчі особистості своїх учителів.

[illegible]

[illegible]

Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера : матеріали обласного науково-практичного семінару, присвяченого 290-річчю з дня народження Г.С.Сковороди [укладачі : Л.В. Литвинюк, Т.О. Бондар]. – Полтава : ПОІШПО, 2012. – 84 с.

Коректор: *Тимошенко М.І.*

Обкладинка: *Бондар Т.О.*

Кафедра філософії і економіки освіти

Інститут післядипломної педагогічної освіти імені М.В.Остроградського

36029, м. Полтава, вул. Жовтнева, 64 ж, тел.: 05322 2-49-56, ел. пошта:

kico@pei.poltava.ua, сайт: <http://www.ipe.poltava.ua>